Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet. 1

SAMLAREN

TIDSKRIFT FÖR SVENSK
LITTERATURHISTORISK
FORSKNING

Ny följd. Årgång 3

1922

UPPSALA 1923

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

FRÅN ATTERBOMS UNGDOMSÅR

AV

RUBEN G:SON BERG

Om Atterboms tidigare ungdomsår äro vi icke synnerligen väl underrättade. Kanske gömmer det sig någonstans en samling brev av hans hand från denna epok, vilka kunna låta oss få en inblick i hans inre liv, men det förefaller föga troligt, då de senare årens forskning icke kunnat hitta några. Medan man av hans dikter och självbiografiska meddelanden kunnat skapa sig en visserligen icke realistiskt bestämd utan idealiserad bild av hans barndom — en älskvärd sådan har F. Vetterlund gett i "Från nyromantikens dagar" (omtryckt i utvidgad form i "Romantik", 1920) —, har den tid, som följde närmast på denna, alltjämt legat i ett dunkel, som ej medgivit någon genomsyn.

Atterboms dotterdotter, fröken Hedvig Atterbom-Svensson, som genom sina båda noggrant och pietetsfullt utförda arbeten "Atterboms bref till sin fästmö" och "Amalia von Helvigs bref till Atterbom" gjort forskningen om hennes morfar betydande tjänster, har haft den stora älskvärdheten att ställa till mitt förfogande ett antal brev, som mer eller mindre beröra just denna dunkla period i skaldens liv. De äro alla skrivna något av åren 1806—11 och till allra största delen riktade till honom; blott två äro av honom själv. Medelbart ge de bidrag till hans levnadsteckning, vilka under den förhandenvarande biografiska knappheten äro synnerligen välkomna, och de ge rätt innehållsrika upplysningar om de

släktingar och vänner, som voro hans närmaste omgivning och umgänge. Tyvärr ha alla mina försök att få tag i Atterboms egna brev till dessa hans korrespondenter slagit fullkomligt fel. Breven ge likväl åtskilliga, rätt påtagliga hållpunkter för att bedöma Atterboms utvecklingsår icke oväsentligt annorlunda, än han själv såg dem någon tid senare, t. ex. i det bekanta brevet till Geijer från 1814 (delvis anfört av Warburg i "Ill. sv. litt. hist."[2], II: 171). — Då dessa brev *till* Atterbom förete alltför gapande luckor för att medge en sammanhängande, kronologisk framställning, har det synts mig lämpligast att här låta först samtliga släktbrev avlägga sitt vittnesbörd tillsammans och sedan inhämta vad som meddelas i vännernas epistlar.

*

I första rummet vänder jag mig naturligtvis till moderns brev.

Hedvig Kristina Kernell, född 1766, vid tjugutre års ålder gift med komministern Gabriel Atterbom och död 1810, tre år efter sin makes bortgång, har av sin store son skildrats som en svårmodig och begrundande natur. "En mor med ett melancholiskt och contemplatift sinnelag, hon kunde ofta särdeles i senare åren af hennes lefnad sitta flera timmar fördjupad i ordentliga extaser (och jag erinrar mig gerna det sällsamma behag, som då spriddes öfver hennes milda, bleka anlete och de på ett visst föremål medvetslöst fixerade blå ögonen", heter det sålunda i det nyss nämnda brevet till Geijer.

De tjugu brev av henne till sonen, vilka jag känner, ge icke bilden av någon synnerligen starkt utpräglad individualitet. Deras innehåll är framför allt sonen, omtankar om hans bästa, förmaningar och råd till honom; deras uttryckssätt är nästan alltigenom predikans.

Det äldsta bevarade brevet är från maj 1806. De få år av livet, som då återstodo den fyrtiåriga makan och modern, skulle komma att förmörkas av de tyngsta personliga förluster. Det är icke underligt, att sonen minns henne som melankolisk och frånvarande i extatiska vakendrömmar. Hennes make gick bort i september 1807, hennes broder i oktober samma år och hennes

mor i mars 1808. Hon måste lämna sitt eget älskade hem, Pålsbo komministersboställe, och auktionera bort det mesta av sitt lilla bo. Hon hade därjämte att bära på sin svåra ohälsa — lungsot —, om vilken hon redan i november 1807 skriver de resignerade orden: "Min hällsa är ganska svag, män jag tackar ändå Gud, så länge mina plågor äro drägliga". Sannerligen hade hon inte orsaker övernog till svårmod. Men hennes brev göra ingalunda intryck av tungsinne. Fulla av sådana tröstegrunder, som hennes fromma sinne hämtat ur den tro hon bekände och som hon bär fram med en smula opersonligt konventionella, prästerligt oratoriska ordalag, uppehålla de sig alls inte vid de bittra orsakerna till hennes sorg och bekymmer. I dem söker man förgäves melankolikerns begär att breda ut sig över sitt lidande, ständigt återvända till sina olyckor i ändlösa självbeklaganden. Hon söker tvärtom att finna grunder för tålamod och förtröstan. Hennes son såg henne bruten av sjukdom och svaghet; vad han kallade hennes melankoliska och kontemplativa sinnelag, det var resultatet av lidandets förstörelseverk på ett skaplynne, som trots allt ända till det sista tycks ha bevarat förvånande mycket av lugn och sundhet, även om hennes son i sin brådmogna ungdomlighet, med dess jämförelsevis ringa mått av psykologisk insikt, såg henne helt annorlunda, och hennes brev stämts vida hoppfullare än hon mäktade vara ansikte mot ansikte. Kanske har Atterbom också vid skildringen av sin mor i någon mån förts vill av sitt behov att i hennes person finna sin egen naturs förklaring, liksom Love Almquist fann sin mor långt mera tungsint och romantisk än det är möjligt att finna henne i hennes egna, icke fåtaliga brev.

Som karakteristiskt för fru Hedda Atterbom väljer jag det brev, där hon som nybliven änka underrättar sin son om att hans morbror, prosten Per Kernell i Hällestad avlidit. Det oväntade slag, som detta dödsfall innebar, var i själva verket egnat att på det allra svåraste sätt skaka grundvalarna för den lilla fattiga familjens tillvaro. Den bortgångne, som nyss fyllt fyrtifyra år, var nämligen släktens inflytelserikaste, kraftfullaste och mest betydande medlem.

Åsbo d 18 oct

Min ende och älskade son

Gud ware lofw at du lyckligen kom fram til Upsala mäd hälsan, dät fängnar mig. Gud låte dig altid få må wäl, om dät är Guds wilja. Wi Gud ware lofw hafwa ock alla hälsan, och bjuda till igenom Guds nåd, så gott wi kan, at finna os uti wåra stora sorger. Ack min Per lätt os komma ihåg, huru många glada och lyckliga år wi ha fått öfwerlefwa, då så många afw wåra medmeniskor fått erfara många bekymmer, hwad har wi förtjent bätre af Gud än de, skulle wi misströsta på Guds faderliga godhet och omwårdnad om os, äfwän då han tycks aga os som hårdast — så är ändå hans hjerta brinnande af förbarmande öfwer os, fast wi i wår blindhet ej förstår hans fördolda wägar. låtom os då som lydiga barn öfwerlämna os uti hans milda fadershänder, at han må oförhindrad leda os eftär sitt gudomliga råd, då uptager han os wisserligen på sistone för Jesu skuld med ära. Jag ärnade skrifwa till dig med sista posten män för att kunna berätt dig tilståndet uti Hellestad wäntade jag till i dag. 12te oct reste bror Ulric och systär Bolla dit; ack at jag nu ej hade mer at säga dig män samma dag kl. 1/2 11 om afton dog min kära broder Per saligen och stilla. Dätt är en dryg påökning på wår förut nog stora sorg män lätt os intett förtwifla nej min kära Per wi är ju Guds barn, och derföre måste wi beprö was, wår bestämmelse är intett här nej en gång få och wi hwila från alla bekymmer och upvakna efter Guds belete, då få wi ewigt fröjdas när Herranom och äfwän åtär få hos honnom wåra kära wänner som wi här blott en liten tid förlora. Dina k. morföräldrar, mostär, morbror Ulric och alla flickorna efwän Greta L. Ekmarck alla hälsa Dig hjerteligen. hälsa Anders så mycket från oss alla, jag förblifwär din

ömma mor Hedda Atterbom.

Till hennes bekymmer hörde också sonens vacklande hälsa, som alltjämt gav anledning till stora farhågor. Utom hans allmänna klenhet var det hans svårt angripna ögon, som hotade att vägra sin tjänst, och för honom skulle ju blindhet vid unga år vara en olycka utan like. När han i januari 1809 klagat över deras dåliga tillstånd, skrev modern tillbaka: "Om jag wiste något råd att gifwa dig för dina ögån — att snusa tror jag intett är så ogalitt, män om du rådfrågade någon som förstode — om det ej skulle wara nyttigt att du skaffade dig ett par Conserfver eller synglas, som förwarade och stärckte ögonen, det tror jag wore bra, gud gifwe att något kunde hjelpa". Sonen frestade det förstnämnda

botemedlet — jag vet icke, om det var det vid denna tid i pressen så livligt utpuffade Iserhjelmska ögonsnuset han tog till eller det vanliga — och den 23 skriver modern belåten: "Det fägnar mig obeskriflitt, att ögonsnuset gort god wärkan på dina swaga ögon — Gud gifwe att de måtte bli allt bättre, till dess de bli alldeles bra". Har hennes son skrivit, att han varit frisk sedan sist, är detta hennes "största glädje". Samma uttryck återkommer, när hon tackar för hans brev, såsom i detta ödmjuka och rörande:

Åsbo d 3 febr 1809

Min ende Älskade Son.

Tack min kära Per för ditt wackra och öma bref, det är min största glädje, att läsa dina sjöna tankar — män det enda fel du har deruti, är att du allt förmyckätt berömmer mig, kärleken och det nära blodsbandett, som så kraftigt förenatt oss, gör att ditt öma hjertta finnär mina få — och ofullkomliga dyggder — både många och stora — män mina fel och brister — ser du intätt — män jag kännär att ehuru willig till det goda, är jag dock oförmögen att fullgöra det men det är så med oss människor — wi arbeta och sträfwa efter fullkomlighet — män kuna ej ernå dän hos oss skällfwa i dätta lifwät — utan endast hos wår Frälsare.

— — — — — — — —

Har sonen återigen varit sjuk, är hennes oro stor och hennes förmaningar många och ivriga. "Det är rät ledsamt, at din hälsa är så ojemn, män kära du, för allting så ofta du har någon ledig stund så förget ej at taga dig motsjon, och drick sällan eller aldrig öl, kom ihog at det aldeles fördärfwar dig och förskemer din unga blod", heter det i maj 1806. Hon misstänker, att hans utomordentliga flit skall vara menlig för hans hälsa och ålägger honom att vara försiktig: "Det gläder mig att du har hälsan — män jag fruktar att du arbetar för ifwrigt uti dina lärda sakär". Den unge studenten får hålla till godo med samma noggranna uppsikt som förut skolgossen, och påpekningarna voro säkerligen ytterst behövliga. "Kära du", skriver modern 10 okt. 1806, "bruka ej tuna strumpor eller tuna kläder, när det är kalt, kom ihog dit svaga bröst och mage och för alting ackta dig för förkylning, gå nu aldrig utan lifwstycke„.

Till och med hans lilla syster Anna, som mot slutet av moderns levnad fyller ut brevarket allt oftare, har lärt sig, att broderns sundhet är bräcklig, och slutar med de älskvärt naiva orden: "Nu skriver jag så mycket till dig så att du trottnar på att lesatt men jag gör det ej för att få svar igen utan när du skriver till söta mor att du har hällsan så är jag så glad som om jag finge tjuge bref; du behöver ej att plåga dina ögon för min skull". Just detta brev hade Anna Atterbom inlett med en hälsning från prosten Ekmarck, att om en skicklig läkare i Uppsala ansåge, att Atterboms bröst tålde vid, att han drack brunn, ville prosten ha honom med sig till den nyfunna hälsobrunnen Linnefors.

Hedda Atterbom gav ofta uttryck åt den kärlek och tillit hon hyste till den ende sonen, hon hembär den Högste sin tacksamhet för att hon "ännu aldrig haft orsak til sorg för dig utan altid til glädje". På hösten 1806 rymde en yngling, som Pålsbofamiljen tagit sig an, från sin plats. Han hade brevväxlat med Per Daniel, enligt vad denne själv berättat och modern skyndade sig därför att fråga denne, om han hade vetskap om vart rymlingen tagit vägen: Inledningen till denna utfrågan är karakteristisk för henne: "Gud som alting ser och wet han alena wet ock det at jag från första stund jag kände dit späda lif röras under mit usla hjärta så anbefalde jag din warelse ock alla dina komande dagar uti wår milde Skapares och Förbarmares kärleksrika Faders händer. Denna bön förnyar jag dageligen och stundeligen. Gud ware evinneligen lof som hit tils hört mina ofulkomliga böner at wi ännu aldrig har haft orsak til sorg för dig utan altid til glädje. Du har aldrig förr nekat mig något förtroende som jag buditt(!) dig om, således hoppas jag at du nu är lika upriktig som du altid varit . . . ." I glädjen över sonens omvändelse till en levande kristendom — om förloppet härvid se s. 48 — skrev hon den 6 nov. 1807 och hennes ord fingo en sällsynt glans och högtidlighet: "Tack för ditt brev, wet du min Per at det fängnade mig myckett mer, än om jag hade fått en hel tunna guld, ty all jordisk härlighet wärderar jag i mitt hjerta, så som blädrorna på hafwätt, ner man på afstånd ser däm mot solän skimra och lysa, män wid närmare undersökning befinnas at

wara alldeles ett intett. Men at se dina wackra tankar i dit brefw, att du fattat ett så ljuft förtroende för wår milda och kärleksrika Frälsare, för hwilkens skull wi endast och alenast hafwa att förwänta en ewig lycksalighet, och utom hans nåd och förtjenst alla wåra besta gärningar inför Gud ägär ett ofullkomligt wärde, dät gläder mig obeskrifwlit.“ Hon försäkrade honom, att “Det är en wällust för mitt hjertta, både att få bref från dig och att skrifwa dig til“. Det godhjärtade professorsherrskapet Kolmodin, som tagit sig an hennes älskade son i Uppsala och gett honom ett hem, vann hennes ödmjuka och beundrande tillgivenhet. Hon försäkrade gång på gång, att hon aldrig upphörde att bedja för deras välgång, och en gång, när ett brev från professorn till Per Daniel kommit fram till Åsbo, först sedan denne rest, kunde modern inte låta bli att läsa det, som hon bekände i sitt följande brev (13 okt. 1808): “Du förlåter wäl din mama för det att honn öpnade Kålmodins bref, det war mig omöjeligt att skicka bort det förseglat — ack hwad den Professorn har för en sjön själ — så wäl som dess fru, de äro de bästa människor jag käner, Gud wälsingne dem, fram för min ödmjuka wördnad för dem . . .“

Om sonens diktning tala breven endast flyktigt i förbigående. När modern bad honom vara välkommen hem till ferierna, brukade hon yttra en önskan, att han skulle taga med sig sina dikter. Till julen 1807 skrev hon: “du är hjerteligän wälkomen och dina lofwade wärsar äfwän så“. Till nästa sommar bjöd hon honom ned och lockade särskilt med den nyss iordningställda trädgården: “Nu står din lilla trädgård och wäntar din ankomst, drängarna har lagatt järdesgården som war nederfallen och fört sand på gångarna“ samt tillfogade: “glöm ej att taga dina wärssar — äfwän om du har några andra artiga Pjeser — som ej beswära dig att föra — dem du wid lediga stunder kunde roa din gamla morfar med — det wore mig mycket kärt“. 1 maj 1809 skrev hon: “jag tackar dig af hjertatt, både för dina sköna wärsar såwäl som ditt bref“. Det finns ingen orsak att betvivla, att modern varit en hänförd åhörarinna av den unge skaldens dikter, som han säkert läst upp för henne och sänt henne i stor utsträckning. Brevens knapphändighet

på denna punkt lämnar emellertid alls ingen upplysning om, huruvida hon kunde ge någon annan sporre till hans diktning än den som alltid ligger i kärlek och beundran.

Hennes sista år voro ekonomiskt mindre bekymmersamma än väntat. Den 22 april 1808 kunde hon skriva till sonen: "Nu gudskelof, er det odrägliga autjons sorlet förbi, det påstod i går och förrgår, men autjonsmennen ero ej ännu bortresta, autjons summan besteg sig till 700 Ricksdaler i Ricksgell, jag trodde ej att det skulle gå till så mycket, ty jag har tagit undan alla hända till ett litett hushåll som jag ej wille låta gå ifrån oss", varjämte hon behöll en hel del minnessaker för barnens räkning, bl. a. böcker, som sonen önskade få. Hon hade ursprungligen tänkt sig att inköpa något litet hemman och bosätta sig där med sina småflickor, men hennes föräldrar, det åldriga kyrkoherdeparet Kernell i Åsbo, inbjödo henne att slå sig ned där hos dem, och hon antog naturligtvis med glädje deras förslag. Sina nådår sålde hon till sin bror Ulric Kernell, som sökte och fick transport till det av släkten älskade Pålsbo, och avflyttade så fort sig göra lät. Hon var utsatt för ett förslag att "konservera huset" på gammalt vis. I ett brev berättar hon nämligen: "några dagar efter sedan du var bortt rest kom Bruks Patron[1] med sin fru hit för att beklaga sorgen, han sade mig med en kall min, att jag skulle gifwa mig tillfrids — och att han hade redan tänkt på min *försörgning*". För henne var naturligtvis en sådan utväg ytterligt motbjudande, och hon fortsatte också med orden: "Jag högacktar hans välmening — män du kan wäl knapt tro eller tänka huru dätta skulle juda i mina öron, — och än mer swida uti mitt hjertta, jag skulle då så snart förjeta dän, som så länge jag lefwer jag aldrig kan förjeta, jag skulle inbilla mig att älska den jag aldrig kunde få kärlek för — och än mer, jag skulle twinga en att taga mig för lägenhetens skull — ack jag will icke tänka här på, än mindre tala här om".

Länge fick icke Hedda Atterbom stanna med sina barn i föräldrahemmet. Hon tärdes bort under svåra plågor. En liten brevlapp av 1 maj 1809 börjar med de betecknande orden: "Dänna gång

[1] Burén på Strålsnäs, som egde patronatsrätt till Åsbo.

får jag ej skrifwa myckett — för hostans wickt skull — dock tackar jag dig...“ Det onda gjorde snabba framsteg, och när hennes svägerska Charlotte Kernell, född Burén, på nyårsdagen 1810 skrev till Per Daniel, var det för att förbereda honom på moderns snara bortgång: “Ett ont Gud nås kan du likväl icke undgå på detta år, som jag önskade vore långt ifrån Dig, som är så värd att vara lycklig, och det är din ovärderliga Mors frånfälle, hvars krafter dagligen aftar, och aftar till den grad, att den som sedt det och älskar Henne kan icke ha hierta att önska henne lefva med ett så uselt lif“. Två dagar senare sändes sorgebudskapet av Ulric Kernell:

»Nu får jag ock, utan omsvep underrätta Dig om at Din Hulda Mor har erhållit allra sällaste Nyår; ty just i går klåckan 2 på morgonen afled hon tåligt och stilla, så som ett Lamb och en trons Hjeltinna saligen. — — — Kunde Du se huru din otroligen illa lungsiktiga Mor av en obeskriflig sorg öfver Din oförgätlige Faders, Pers i Hellestad och sin Hulda Moders dödliga bortgång alltmer utmärglade kropp uttärdes och aftynade fort, uplöstes efter hand uti slem och förtorkades, at omsider allena hårda benen och skinnet är öfverlefvan; så skulle Du med ömmaste hierta på jorden hällre sonligen och hjertinnerligen tacka GUD för hennes saliga förlossning ifrån all jämmer och vedermöda, än försvaga dine ögon igenom at utgjuta tårefloder, hvilka Hon ville så mycket hällre förskona Dig ifrån, som de väl kunna skada Dig, om de rinna, men als intet båta hänne, som icke mera behöfver vårt medlidande, våre välförtjentaste tårar, icke heller lider vidare med, åstundar eller saknar oss».

*

De få breven från komminister Gabriel Atterbom ge uttryck åt ett helt annat skaplynne, även om materialet icke är tillräckligt för att det skulle kunna bli fullt belyst. Han sysslar givetvis ganska mycket med allehanda praktiska ting och tycks ha varit rask och påhittig, hans manliga, allvarligt hurtiga väsen har icke någon större likhet med den drömmande sonens. När denne skall företaga någon resa, får han icke bara råd utan tämligen utförliga direktiv för sitt görande och låtande, och som fadern tydligen har alldeles klart för sig, vilken klen hushållare Per Daniel var, är han städse noggrann i att inskärpa sparsamhet och ange kloka utvägar

för anskaffning av saker och ting. Det var ju knappa tillgångar, som Åsbokomministern förfogade över, och sonen måste gång på gång varnas för onödiga, tanklösa utgifter, liksom han fick täta förmaningar att överhuvud tänka noga över allt sitt handlingssätt och inte följa alla möjliga lockande impulser. Så till exempel, när sonen i mars 1806 hade skrivit hem, att han under påsken antagligen skulle hälsa på föräldrarna i Pålsbo eller morbrodern i Hällestad — han var då informator hos överste Ekenman (sedermera adlad under namnet af Ekenstam) på Solla, nära Linköping, dit han kommit en kall januaridag med en långsam skjuts, vilket han tjugu år senare beskrev för sin fästmö, överstens näst yngsta barn. „Men tag i agt din välmenta Fars anmärkningar härvid — Du är altid kärkomen til hvilketdera ställe du reser — Likväl torde denna resa icke bli med dit Patronages otvugna nöje, som kanskje tycker, at sedan du ej varit der längre, [du] ey borde finnas så hemsjuk; för öfrigt vet jag af egen ärfarenhet, at under de några frihetsdagar, de önska hafva likaväl tilsyn på barnen, som de fordra af informatorn, hvilken de löna. Och utom dess förekomer mig för närvarande eller efter all liknelse at vägalaget blir rätt besvärligt i synnerhet til Hellestad — och tänk dervid äfven efter huru svag din kassa är, at derpå göra kostsama resor. — Helre önska din Far och Mor, at du med dina Herrar Disciplar viljen hälsa på oss, v. D., i pingst, då all ting, så vida hälsan njutes, blir lifligare och nöjsamare både ute och inne“.

Även för sonens uppförande i familjen och med dess gäster gav fadern vinkar och råd. “Var varsam och tig helre, när Stats-affairer och politik dråsar i Sällskap bland folket — Frågas och tilltalas du, så svara utan passion för en eller annan Nation — utan at störa sig och någon ann med stillhet låta adelskapet förstå, at en ofrälse har ock vett och förstånd. — Lik mycket — var du rask och vinlägg dig om at upfylla på stället din pligt och sök, utan at behöfva vara krypare, at vinna ditt Herrskaps och disciplars aktning och förtroende“. Att den läslystne sonen måste vara försiktig och ej överansträngа sig förmanar fadern lika ofta som modern. “Fägnar oss hjertelig^{n}, at du har hälsan, men hvarföre så bittida

uppe på morgnarne? hvarföre så sent på qvällarne med lectionerne?“ frågar han en gång. “Du läser som en karl, men Gud bevare dig at dermed ifrigare fortsättja än din tankestyrka och kroppshälsa det tillåter“, skriver han en annan gång. “Din flit både för dig Sjelf och för dina disciplar är i alla delar berömvärd — likväl dervid önskar [jag], at du icke skrider över måttan och dermed gör en knäck på hälsan, och deribland i synnerhet på dina förut klena ögon. — Men jag vil intet längre tala härom, om icke jag får tillägga den ärhindran, at du understundom tager dig frihet ifrån Läsningen, och efter behag utvälj dig en kroppsmotion, som är måttelig och hälsosam för dit beläsna sinne och lemmar“. Om sonens melankoli är det tal endast en gång, i ett långt brev av den 4 augusti 1806, till vilket jag återkommer senare. Egentliga förebråelser drabba Per Daniel endast i ett fall, nämligen för att ha försummat skriva hem och lämna några underrättelser om sig. Synnerligen allvarsamt äro dessa förebråelser uttryckta i ett brev av den 24 maj[1] 1807:

»Min k. P. D! — Finner jag dig härmed hälsosam eller sjuk? — Oss förekomer det synnerligt och oväntadt, at du på så lång tid lemnadt dina Föräldrar i ovisshet härom. — Skulle du vara och äfven varit i et hälsosamt tilstånd så måtte du själf finna, at en så lång utdrägt med skrifvelse från dig icke är tilfridsställande för det öma Modershjertat, som har dig i en jämn åtanke med välsignelses önskningar ifrån Gud öfver dig til välgång och förkofring i dygd och Studier — ock kan väl hända at din Fader icke heller är så kall och ogen härvid, fast han är mera van vid denna och dylika händelser samt låter med någon slags köld. Stälningarne rumla om tils utgången visar sig. — Är det åter sjukligt för dig eller har varit, så vore det bättre, at du låte oss weta det än förtigat, och om du i sådan händelse ej förmår sjelf föra pennan, så vet jag at du hafver så många vänner när dig, som derom anmodade väl åtoge sig den mödan at skrifva til oss. — Huru det nu är, så känna vi icke heller om du är flyttad til Herr Professor Kolmodin eller ej, och jag derföre icke kunnat upvakta samma Herre med skrifvelse».

[1] I brevet står 24 april, men ett följande rättar detta med orden: »Om jag drar mig rätt til minnes, så daterade jag sista brefven både til Herr Prof. Kolmodin och dig med en vilse månad — jag fruktar för at jag skref April i stället för Majus, som härledde sig af at jag så sällan gluttar i allmanachan och tager tiden huru han komer».

Men sonens försummelse var verkligen grov, redan till påskafton 1807 väntade professorskan Kolmodin honom till deras hem och många dagar senare har han i alla händelser inte flyttat dit.[1] Förmodligen var det vårterminens flitiga umgänge med den då nyförvärvade vännen Ingelgren, och deras teoretiserande och poetiserande, som hindrat brevskrivningsplikterna. Med godmodig satir yttrade sig fadern också om just denna akademiska lärdhet, som torde ha klingat rätt självmedveten i sonens brev: "Fägnar oss hjertelig^{n}, at du har hälsan och svänger dig friskt med din Academiska Visdom", och kallar Uppsala "den plats, der Wisdom utpundas och dråsar i dess sökares hufvud så smakeligt, som supen fordom i Kraftens strupe".

Sparsamhet och varning för skuldsättning är emellertid a och o i dessa brev. "Monsieur L'Etudiant en Philosophie P. D. Atterbom", som fadern titulerar honom i adressen, fick sig och föräldrarna till stor lättnad och hugnad bo och äta fritt hos professor Kolmodins, men icke dess mindre borde han ständigt betänka sin "svaga kassa". Vad fadern kunde sända honom var icke mycket. Belysande är särskilt ett brev från senhösten 1806, då Per Daniel underrättat föräldrarna, att han ej kunde komma hem över julen, då överste af Ekenstam önskade, att han skulle följa med gossarna till Hällestad, vilket komminister Atterbom naturligtvis fogar sig efter, ehuru han hoppats få se sonen hemma. Han sänder honom tyg till vardagskläder, så att sonen ej skall slita på de finare och slutar: "Öfversänder dig tillika 4 Rdr 24 sk b:o både til det behof, som du nämnde i dit bref, som til dena klädnings tilbehör. — Kronoutskylderne skola i nästa veckan betalas, och jag har ännu icke kunat betala Kyrkan de 18 Rdr, som du vet jag öfverskickade för din räkning til Ekmark, och derför sitter [jag] trångt om hornen efter pengar". Det är på grund av denna ständiga svårighet att

[1] Böttiger skriver i »Auroraförbundet» (s. 253), stödjande sig på Atterboms egna berättelser om sin ungdom: »Länge dröjde han ej att hörsamma denna [Kolmodins] inbjudning», men lämnar inga tidsuppgifter. Av Böttigers framställning skulle man nästan kunna få den uppfattningen, att Atterbom flyttat till Kolmodins hösten 1805, men det skedde först under hans andra Uppsalavistelse.

få inkomsterna att räcka till, som han alltjämt påpekar billigare utvägar, avråder från utgifter och lägger sonen på hjärtat: "se dig väl före!" med en outtröttlig enträgenhet, men säkerligen har han redan tidigt varit uppmärksam på den fara, som sonen löpte genom sin böjelse för utgifter över tillgångarna och i tid velat väcka honom till insikt om den. Även Hedda Atterbom gav ibland en mild vink i samma ämne. I maj 1806, då sonen var på Solla hos Ekenstams, skrev hon: "Til din stora lön gratulerar vi dig rät mycket, gud låte dig så kuna uppfylla din plats at det blir hedrande för dig, och glädje för oss. ... bjud nu til at hushålla med dina pengar så kan det bli något för framtiden".

*

Kraftigare än fadern synes morbrodern, prosten Per Kernell i Hällestad, ha ingripit i och sökt påverka den unge Per Daniels utveckling. Kernell, som 1788 vid tjugufem års ålder promoverats till filos. doktor i Uppsala och 1790 blivit eloquentiæ docent där, hade redan två år senare återvänt till hembygden som konsistorienotarie i Linköping. Han var den, som tog sig an systersonen, när denne på hösten 1799 intogs i trivialskolan där, men tillträdde 1 maj 1801 sitt pastorat och förflyttades alltså på ett då för tiden ganska stort avstånd från Linköping. Han fortfor emellertid att följa gossen och ynglingen med kärleksfull omtanke och bistod honom outtröttligt med råd och dåd. 1804 och 1805 tog han Atterbom till sig till Hällestad som informator för sin son, Per Ulrik. I det företal, varmed Per Adolf Sondén inledde Kernells "Högmesso-Predikningar", dem han utgav 1826, skrev han om denne, som var även hans morbror och gynnare: "Han hade icke de stora egenskaper, hwilka werlden beundrar; men de lyckliga gåfwor, hwilka man älskar och wälsignar. Mellan hans förstånd, hans hjerta och hans wandel märktes icke den ringaste motsägelse: i hela hans wäsende war ett gudomligt lugn, som icke öfwergaf honom, äfwen då hans känslofulla själ war som mest upprörd, och som spridde öfwer hans omgänge ett behag, hwilket tillwann honom allas hjertan", och anför från andra bedömare de vackraste uttalanden. Prosten Kernells brev till Atterbom ge också ett sällsynt harmoniskt

intryck. Med en hjärtlighet och en värme, som fängsla och röra, tar han del i allt, som rör den unge, och undervisar honom utan pedanteri eller kitslighet, tröstar och hjälper honom, där så ske kan, stålsätter honom, när han sviktar, ger sig själv till pris för att övertyga honom om att han blivit förstådd och bibehåller systersonens tillgivenhet och förtroende trots sin oavlåtliga uppfostran i klander och maningar. Den unge Atterbom har lidit få så ödesdigra förluster, som morbroderns förtidiga död innebar. I sin skildring av ungdomsvännen Hedborn ("Minnesteckningar och tal", II: 138) kallar han Kernell "i hvarje fall oersättlig", det har han visserligen vetat och erkänt från den dag Kernells död vart honom bekant.[1]

Per Kernells brevväxling med systersonen omfattar tyvärr endast året 1806 och en del av 1807. Tillsammans med de övriga bevarade breven till samme adressat möjliggör den likväl en betydligt mycket rikare kännedom än man annars eger om Atterboms yttre och inre förhållanden under denna tid, och även för Linköpingsåren vinnas åtskilliga upplysningar.

Den 25 januari 1806 sände Kernell sin första skrivelse för året till Per Daniel. Kernell hade bråttom, emedan han stod på resande fot för att assistera vid biskop Lehnbergs invigning dagen därpå i Linköping, men måste skriva några ord för att skrupensa upp ynglingen: "Min älskade Bror. Jag har med mycket nöje af Ditt vackra bref sett att Du ändteligen med Din hemkomst gjort slut på de oroliga dagar och sömnlösa nätter Din goda Mor fått uthärda för det Du icke vid afresan från Upsala fick det goda infallet att skrifva två rader: Man lär medan man lefver!" börjar brevet, anklagande honom för en försumlighet, som tydligen icke skedde för första gången. "Jag hade mycket lust att knota på Dig än en gång (Du mins min profbit i mitt första bref till Upsala?) för denna brist på upmerksamhet äfven för dem Du håller af: — om andra bryr Du Dig ju aldeles icke?", fortsättes förebråelsen med en vändning, som låter förstå, att Atterbom själv proklamerat en likgiltighet för människor i allmänhet, som hans morbror behandlar lätt

[1] I sina »Minnes Ord öfwer Per Ulrik Kernell» (s. 34) gav Atterbom en hjärtlig och ståtlig porträttbild av morbrodern.

ironiskt, men icke låter passera oanmärkt. Det var emellertid viktigare att ta itu med Atterboms melankoli, som tydligen fått oroande uttryck i det 'vackra' brevet, och Kernell går därför rakt på sak och fortsätter: "Jag har dessutom mera lust att träta på Dig för den mjältsjuka ton, som råder i hela Ditt annars väl skrefna bref. Vid första motgång — och huru vanlig är icke den att ej få kondition i Upsala? — frestas Du att anse Dig som ett till olyckan bestämdt, förskjutit barn, och glömmande ej allenast hvad du framför tusen andra fått af hufvud, helsa, Föräldrars och vänners omsorg etc. etc.". Efter ett kraftigt förmaningstal slutar Kernell med att säga: "Jag predikar, torde Du tycka; men jag talar sanning. Jag skall icke trötta Dig i öfrigt med nötta förmaningar till undergifvenhet och förnöjsamhet med hvad Gud skickar; men jag skall nämna det jag önskar Du ville lägga på hjertat, att det hörer till lefnadsvisheten att, då man ej kan styra sina och verldens händelser som man vill, — *rätta sig efter dem* i alt hvad man icke sjelf förmår åstadkomma annorlunda, och göra det med lugn eftertanka (icke som Du säger med isigt flegma) hvilken ganska väl låter förena sig med ett varmt hjerta. Nog nu — och öfvernog tills vi råkas!

Jag hoppas att kunna ge Dig en liten sockerbit på all denna bittra medicin: Håll Dig färdig tills d. 4, 5 à 6 Februari till upbrott, icke åt Hellestad, utan till en annan kondition som jag håller på att skaffa Dig om det lyckas: En verklig sacrifice af min egen fördel, men som jag gör med glädje om Du vinner derpå som jag hoppas. Plura coram!"

Vilken plan Kernell kan ha haft för att flytta systersonen till något förmånligare ställe, känner jag icke, den nämnes ej i något av de följande brev, som bevarats. Förhoppningen gick ej i uppfyllelse, och Atterbom stannade på Solla året ut. Kernells januaribrev visar, med vilken förtvivlan den medellöse unge studenten mottog denna informatorsplats, vilken trots sin lön av 100 riksdaler om året med sin handledning av fem pojkar långt nere i Östergötland i hans ögon betydde ungefär den andliga döden. Carl Santesson skriver i sitt utmärkta arbete "Atterboms ungdomsdiktning"

om de poem, som överste Ekenmans informator lät offentliggöra i "Linköpingsbladet": "Tungsinnet i hans första verser har åtminstone i hans inbillning ägt en intensiv realitet". Det har utan tvivel varit fullt verkligt. Som man finner av det brottstycke Santesson (s. 2) anför ur ett kamratbrev av Atterbom den 7 maj detta år är det just saknaden av modern litteratur och de nya vännerna, som gör honom förtvivlad: "Jag drömmer mig ofta om nätterna i den glada, poetiska cirkel (Vitterhetens vänner), af hvilken jag oförtjent fick den äran att kallas ledamot, — och gömmer ansigtet i hufvudgärden med fasa, när jag vid uppvaknandet finner mig i Östergötland, skild från Tieck och Novalis och Schlegel och Kloppstock och Göthe och Dig och Hammarsköld". Dessa ord[1] visa med vilken lidelsefull smärta han kände sig avstängd från det eggande och lyftande umgänget med dessa Uppsalakamrater, som läst och kunde så mycket mera av den nya litteratur, som han med kongenial beundran lärt känna hos dem och som nu inte längre stod honom till buds. Han hade ju knappast fått läppja på nektardrycken, och så rycktes bägaren obevekligt ifrån honom: "jag har sålt två eller tre år af ett lif som jag gärna skulle kunna umbära", heter det bittert i samma brev, och Kernells tröstegrunder till trots kan jag inte annat än känna hjärtligt medlidande med den sextonårige andligt hungrande och törstande stackars husläraren på Solla. Han skulle kunnat sjunga med Moore:

Better far to be
In utter darknes lying,
Than to be bless'd with light and see
That light for ever flying.

ty så kände han det. I den första tryckta dikt man känner av honom, *Öfver hoppet om ett tillkommande lif*, som stod införd i "Linköpingsbladet", har den andra strofen utan ringaste tvivel karaktären av ett direkt känsloutbrott:

[1] Santesson gör sig skyldig till en oavsiktlig men orättvis elakhet, då han talar om dessa raders »lustiga klimax vid uppräkningen af de litterära storheterna». Uppräkningen av tyskarna avser givetvis ingen rangordning, och när Atterbom till de skalder, som han nu ej längre får läsa, fogar namnen på vänner, som han ej mer får råka, sker det givetvis utan någon »klimax».

På mitt läger, der jag hemsk, förskjuten,
Ifrån menniskor och vänner skild,
Räknar timman, fruktar för minuten,
Blek och trånande lik sorgens bild,
I mitt matta, snart förgråtna öga,
Lik ett Stjernfall på det blåa höga
Slocknar elden — och der ljuset var,
Lemnas mörk och nattlig skymning qvar.

Förskjuten från Uppsala med allt vad det innebar, skild från *människor och vänner* — "om andra (än dem Du håller af) bryr Du Dig ju aldeles icke?" hade Kernell sport honom, ogillande hans 'isiga flegma' — kände han sig. Santesson medger (a. a. s. 8), att det saknas icke uppgifter, som tala för, att skaldens melankoli gick djupare än ungdomens vanliga drömsorger och offret åt tidens andliga klädseltycke. Ack, den hade åtminstone tre djupa källsprång: den skönhetstörstiges bittra armodskänsla, den intellektuellt och estetiskt svältandes dubbla hunger efter böcker och andligt givande människor.

Kernells nästa brev (9 mars) visar, att systersonens upphetsning lagt sig något. "Tack, Min Egen Vän för Ditt vänskapsfulla Bref", börjar det, "som gjorde mig nöje i dubbelt afseende, både på Din och Ditt goda Herrskaps räkning; ty då Du är nöjd, så är jag ganska försäkrad att de äro det äfven. Icke en gång det bekymrar mig att Dina Elever räknat lite mer än Du: Detta är endast en liten Sporre på Dig, att bråka Din hjerne en smula, så är Du snart dem vida öfverlägsen". Efter en uppmaning att icke glömma bort att skriva till föräldrarna slutar Kernells brev med orden: "Nu behöfver Du mindre genera Dig relatift till mig; ty nu vet jag att ingen nöd går på Dig: Annan Sak i Upsala".

* * *

Samtidigt med prosten skrev även hans beskedlige pastor Bengt Ritzell[1] till Atterbom, tackade för dennes "mer än mycket kärkomna

[1] *Bengt Nicolaus Ritzell (Ritzellson)*, f. 1767, prästvigd 1796, var s. m. adjunkt, vart slutligen frikallad från tjänstgöring såsom »klensint» och dog 1832.

skrifvelse från Upsala", uttryckte sin hjärtliga fägnad över att genom det senaste brevet till prosten Kernell ha förnummit "at Bror är munter och glad", och lyckönskade till konditionen: "Jag hoppas at Bror skall finna sig väl på detta goda ställe, som i många afseenden tycks vara Bror passande."

I Ritzells brev finnes vidare ett yttrande, som är egnat att intressera och synes mig ge anvisning på rätta vägen att avgöra ett gammalt, ännu olöst spörsmål. Han skrev nämligen: "Att Julie är död beklagar jag väl af hjärtat; men råder Bror som en uprigtig Vän at slå alla oroande bekymmer om henne ifrån sig; ty hvar til tjenar at förtära sig af en onyttig sorg, då föremålet för altid måste saknas". Vem var denna Julie, vars — tydligen nyss timade — död förmenas kunna gå Atterbom så till hjärtat?

Man är naturligtvis böjd för att gissa, att den okända döda var just den unga flicka, som snart därpå besjöngs av Atterbom i dikten "Till Carolinas Skugga". Denna dikt, som trycktes i "Linköpingsbladet" den 14 maj, är nämligen efter all sannolikhet skriven i slutet av mars eller senast de första dagarna i april. Detta framgår av ett brev från Atterboms kamrat Sven Gustaf Åkerstedt (f. 1787 i Skänninge, d. sinnessjuk i Vadstena 1812), vars början lyder:

den 7 [april[1]] om morgonen

Min Bror och Vän!

Tack för dina bref, min Vän! men förlåt tillika att jag icke har förr besvaradt dem. Förleden måndag kom jag hem efter en lustresa, som jag företog mig i desperation öfwer mitt svaga hopp att få tömma några glas i sällskap med dig den 1 Maji. Jag fann då ett bref med ditt Pitscher på. Nu besvarar jag detta och ditt föregående tillika. — Din *Carolinas Skugga* är redan på Boktryckeriet. Jag war der för $^1/_4$ timme sedan, och talte wid Petré.[2] Han lemnade mig då tillbaka ditt *Till Lugnet,* ty enligt hans smak skulle Auktorn lyckas bättre i rimmad än orimmad wers. Jag blef werkeligen flat, ty jag tänkte säkert att det war redan insatt i bladet. Jag tog det likwäl tillbakars, ehuru något missnöjd. *Carolinas Skugga* lofwade Han insätta så snart sig göra låter, ehuru du får hafwa tålamod, ty det blifwer icke insatt förr än några dagar herefter».

[1] Månadens namn är samtida anteckning på kuvaret.
[2] Notarien *A. D. Petré,* den ene av tidningens utgivare.

Gustaf Åkerstedt var Atterboms kommissionär i Linköping, där han just vid denna tid halp honom med att försälja en del böcker ("Dina böcker äro försålda och bestiga sig ungefär till 14 R Riksgs", heter det i brevet) och är tydligen den, som förmedlat Atterboms förbindelse med "Linköpingsbladet". Det därifrån återlämnade skaldestycket "Till Lugnet" har förmodligen aldrig blivit tryckt, men var sannolikt besläktat med den dikt, *Till minnet,* som infördes den 2 april och har kanske blivit inlämnat på samma gång som detta. Hur stor den krets varit, som haft kännedom om Atterboms författarskap, är omöjligt att bestämma, men Petré var naturligtvis underkunnig om, vem som betecknades med initialerna P. D. A. under "Till minnet" och nu lämnade den oundertecknade Carolinadikten. Åkerstedt och hans bror, Nils Johan, kände hemligheten. Ritzell visste om Atterboms kärlekssorg och kunde knappast hållas i okunnighet om dikten, varjämte sannolikt en och annan till i kamratkretsen fick lära känna verserna och förmodligen även hade reda på vem som var föremålet för dem, ty det framgår av denna brevsamling, att Atterbom var mycket meddelsam om sina poetiska alster. Det kan i alla händelser icke vara tal om, att skalden sökt dölja sin sorg och dess orsak för dem, som stodo honom nära, om han också haft anledning att ej sätta ut P. D. A. i "Linköpingsbladet".

Ritzell tycks likväl icke riktigt ha haft hans förtroende i fråga om själva kärlekssorgen. Han skickade Atterbom ett nytt brev den 2 april och tackade för två nya brev, vilket är anmärkningsvärt mycket på de knappa tre veckor, som gått sedan han skrev senast, uttryckte sin glädje över att "Bror finner sig nöjd med sin närvarande Condition" och fortsatte: "Lycka till att hafva i det nogaste emotstådt [ändrat från *öfvervunnit*] den lilla skalkaktiga Gudens pilar och afgådt med seger, de äro sårande, men om såret läkes med en förnuftig eftertanka, så komer erfarenheten oss till pass vid många tillfällen. Jag tackar Gud at jag aldeles kommit ifrån min häftiga Passion, at jag nu knapt märker en skymt däraf, och jag ber Gud bevara mig ifrån at någonsin råka i en så farlig belägenhet". Ritzells uttryckssätt är något överraskande, men

någon lycklig skriftställare var han icke, och den tydning av hans ord, som onekligen ligger närmast till hands, nämligen att Atterbom varit nära att bli förälskad omigen, är ju omöjlig att förena med vittnesbörden från skilda håll om hans allvarliga sorg över "Carolinas" död. Ritzell har sökt uttrycka sig elegant och diskret, men icke lyckats, och hans ord böra väl tolkas så, att han med tillfredsställelse förnummit av Atterboms brev, att denne icke förtär sig av sorg över att den älskade är död, vilket Atterbom låtit honom förstå. Ritzells yttrande i det andra brevet åsyftar säkerligen samma, vi kunna ju säga: svärmeri som citatet ur det första brevet.

Min övertygelse är nämligen, att den "Carolina", varom Atterbom diktade under dessa år, var en verklig ung flicka, som dog på vintern eller förvåren 1806, och icke ett litet barn, som dött något av åren 1797, 1798 eller 1799. Då olika motsatta uppfattningar hävdats, måste jag något närmare gå in på hans kärleksdiktning, i den mån den uttryckligen hänför sig till Carolina.

Santesson har (a. a. s. 183) i kapitlet "Erotisk lyrik" understrukit "den starkt konventionellt-litterära karaktären hos denna Carolina-diktning" och framhållit att det saknas "samhörighet mellan de poesier, i vilka hon framträder. Än är hon den tidigt bortgångna ungdomsbruden, än, som i den frivola *Mitt första rendezvous*, den tillmötesgående älskarinnan". Han anser vidare, att om hon verkligen spelat en ingripande roll i hans fantasiliv "vid denna tidpunkt" — detta uttryck är rätt obestämt — skulle hon blivit omnämnd i de mycket personliga breven till Hedborn, men där finns hon bara nämnd en gång. Santesson fortsätter: "Atterbom skriver här (28 februari 1808): "Du skall blifva mig i stället för *Lina* eller *Laura* — och Din goda *Fredrika* skall jag icke heller glömma". Någon Laura förekommer, så vitt mig är känt, icke i Atterboms ungdomsdiktning. Det förefaller som om skalden något lättvindigt kreerade poetiska älskarinnor." Kanske är det i stället tolkningen av brevuttrycket, som är något lättvindig. Både Lina och Laura voro ju traditionella namn på 'poetiska älskarinnor', och genom att på detta sätt sammanställa ett, som förekommit i hans

diktning, och ett, som icke gjort det, uttryckte Atterbom, att numera skulle vännen för honom ersätta kvinnan, både den sörjda besjungna och varje annan, poetisk eller verklig. Jag tror för övrigt icke, att Atterbom 1808 var så pass upptagen av sitt svärmeri från 1806, att han överhuvud skrev om det i sina brev, det hade redan övergått till mer eller mindre förklarad minnesbild, något som tydligt framgår av "Minnesrunor" från 1807 i jämförelse med "Till Carolinas skugga". Men i sin karakteristik har Santesson fullkomligt slagit huvudet på spiken: Carolina-diktningen är konventionellt litterär och vad de olika dikterna berätta om flickan kan icke hänföras till en och samma person. Men detta utesluter icke möjligheten av att det bakom denna skiftande bild stått en verklighet. F. Vetterlund, som i "Idun" för 1892 och 1912 (s. 693) och sedermera i "Skissblad om poeter" (1914) samt senast i "Romantik" (1920) behandlat "Atterboms Carolina", har också uppmärksammat oförenligheten av de olika uppgifterna och förklarar dem på följande sätt: "Atterbom berättar själv år 1819, att han efter Carolinas död aldrig så intresserat sig för någon flicka som för henne. Därför har han under pubertetsårens trånad efter lyrisk erotik omdiktat det lilla döda barnet till den vuxna flicka, som kunde vara för honom allt detta. — — — Därpå tillkommer, ej utan dagens nyromantiska inflytande, den sinnliga utmålningen med konkreta bilder, till dess, när erotiken är förlagd annorstädes, barndomsminnet framträder i sin enkla sanning och 'älskarinnan' ånyo blir den lilla lekkamraten".

De dikter, som ha något värde för avgörandet av Carolinaspörsmålet, äro i själva verket mycket få. Som Santesson riktigt anmärkt, finns det ingen Laura i Atterboms ungdomsdiktning. Han nöjer sig med namnet Lina. Att han sätter in det i översättningar och andra mera periferiska poem, beror därför naturligtvis på, att det för honom över huvud taget får beteckna den älskade, till vilken den lyriska diktens "jag" riktar sina ord eller om vilken han sjunger. Identifikationen av en dikts lyriska jag och skalden själv får handhas med varsamhet. Både den stora allmänheten och, ibland, forskningen ha en väl stark böjelse för att driva denna identifikation för långt.

Som Santesson påpekat, är *Till aftonstjernan* i Eleganttidningen 1810 översättning och icke original, vilket Vetterlund antagit, varför det första skedets egentliga Carolinadiktning i själva verket inskränker sig till två poem: *Till Carolinas skugga* och första sången av *Minnesrunor*.

Att den förra dikten besjunger en ung, tidigt bortryckt flicka, vilken han — den intellektuellt brådmogne, i fråga om älskog fullkomligt oerfarne sextonåringen — älskade eller, vilket i hans casus är precis detsamma, trodde sig älska, det synes mig odisputabelt, trots det att dikten är "en provkarta på stildrag och klanger från skilda håll", trots det att "endast få drag tyda på något erfaret och upplevat". Sådan är ju hela denna romantiska diktning; om man inte visste dagarna för Gabriel Atterboms och Per Kernells död, kunde man på samma skäl betvivla, att andra och tredje sången av "Minnesrunor" hade någon upplevd verklighet till grund. Gustaf Åkerstedts brev visar, hur ivrig Atterbom varit att få den nya dikten tryckt och Ritzells brev ge knappast möjlighet att betvivla, att den unge skalden straxt förut lidit just en sådan förlust, som dikten klagar över.

Ännu mera synes mig "Minnesrunor" bevisande för min uppfattning. Icke genom att ge verklighetsdrag i större antal än "Till Carolinas Skugga", de saknas ju tvärtom där ännu mera. Men det förefaller fullkomligt orimligt, att författaren till dikten "Minnesrunor, ristade åt de heliga manerna af *min älskarinna, min far* och *min vän*" i kretsen av sina förtrogna kamrater och vänner, Stenhammar, Hedborn, Ingelgren och Acharius, skulle framträtt med en gravsång — av revolutionerande slag, vilket Stenhammar framhöll i sin recension — över tre personer, av vilka den ena skulle varit ett rent fantasifoster, när den andra var hans fader och den tredje hans morbroder, hans "andra far". Icke mycket rimligare tycks mig antagandet, att *älskarinnan* (d. v. s. den älskade) skulle varit den lilla sju- eller åttaåriga flickan, som dött tio eller åtminstone åtta år förut. Det enda sannolika är väl ändå, att "Minnesrunors" Lina är den unga flickan, som rycktes bort 1806, och

att Atterbom i sin dikt sammanförde de tre förluster, av vilka han nyss drabbats.

Till dessa skäl har jag att lägga ännu ett, som kanske skall betraktas som det mest avgörande. I det brev, som Per Kernell sände Atterbom den 5 november 1806 och som jag återkommer till i annat sammanhang längre fram, sökte han stilla och lugna den upprörde och melankoliske systersonen. Han började med att säga: "Jag ville läka Ditt sår, men min tunga hand torde göra incisionerna så djupa och svåra, att det förblöder. Dock, skäras måste det. ... Jag törs icke och hoppas icke behöfva röra vid Ditt *hjertas* sår: tiden skall ensam, eller underhjelpt af en annan god flicka, hela det". Jag kan icke tänka mig, att detta Kernells trösteord kan avse flickungen från 1790-talet, och det är lika otänkbart, att Kernell blivit uppbyggd med någon lögnhistoria av Atterbom, någon fantasi av pubertetserotisk art, för vilken flickungen fått lämna det enda verklighetsunderlaget. Nej, Kernell har haft reda på systersonens färska allvarliga svärmeri, vilket denne vid något tillfälle hade bekänt för morbrodern, och även vetat vem det gällde och icke ogillat det, det är den enda rimliga förklaringen.

Att "Carolina" varit bekant även utanför kretsen av de direkt underrättade, det framgår av ett annat brev, Den 15 november 1807 skrev Charlotte Kernell, kort förut vorden änka, och tackade Atterbom för ett nyss erhållet brev. "Vi ha gjort en förlust, min vän!", skriver hon, "gemensamt ha vi gjort den, som ingen tid kan ärsätta, icke för oss och icke för många andra. Min saknad är som min sorg, den kan kännas men icke beskrifvas. Att vara gift med en sådan Maka i elva år, det är en himmell på jorden, men skilsmässan den kan icke förliknas med den med en älskarinna. Att Du haft en sådan har jag vetat länge, ehuru Din goda döda Morbror aldrig förrådt Din hemlighet. Du har likvist varit och är lika dyrbar för mitt hierta som för Hans. ... Tack emellertid, goda vän, för Ditt förtroende, jag värderar Dig ännu mer för denna känsla Du haft, om Du kan värderas mer, ty Kernels Systerson och Per Daniell Atterbom äger altid ett sonligt värde i mitt hierta." Härav framgår alltså, att hennes unge frände efter morbroderns bortgång

gjort henne till sin förtrogna rörande den första av de tre förluster, som han straxt förut besjungit i "Minnesrunor". Charlotte Kernell ber samtidigt att få låna sin mans brev till Atterbom, försäkrande, att han därmed icke riskerar någonting, och tillägger: "Du bör desutom veta, att de äro ingen hemlighet för mig, utan [= utom] detta enda som Du nu siälf haft den godheten att säga mig".

Det återstår emellertid att nämna om en annan, senare Carolinadikt, den som stod i Poetisk kalender för 1816. Där är scenen förlagd till barndomen och Carolina är en liten flicka. Till den sluter sig en personlig kommentar av skalden själv — utförligt refererad hos Vetterlund —, given i brev från hans stora utrikesresa (se "Minnen", s. 50 och 575). I en tysk tidning hade han sett berättad en anekdot från sina barnaår, som han knappt trodde känd av två eller tre personer, en "novell om en kärlek mellan en åttaårig gosse och en sjuårig flicka, som ett år derefter dör och lemnar en outplånlig bild qvar i den öfverlefvande gossens minne". Utförligare heter det senare i ett brev till Geijer: "jag har sjelf såsom barn känt en sådan flicka, som var ett år yngre än jag, och dog vid sju års ålder; hon är än idag den flicka, som mest intresserat mig i min lefnad, och det är hon, till hvars ära jag i mitt sjuttonde år författade det lilla skaldestycket *Carolina*, som med förbättringar står infördt i Poetiska Kalendern för 1816 och der vunnit mångas bifall".

Detta förefaller onekligen att vara ett så preciserat och positivt uttalande, att man icke borde kunna sätta sig över det. Men jag måste däran. Minnesbilderna från hans barndom och ungdom ha tydligen förskjutit sig för Atterbom långt mer än man skulle kunnat tro. I det förut nämnda brev till Geijer, som Warburg ger ett utdrag ur till belysning av Atterboms barndom, skrev denne (25 januari 1814):

»Om jag berättade mitt lefnadslopp, som föröfrigt icke just är intressant, så skulle du finna, hur conseqvent alla omständigheter kedjat sig i hvarandra för att hindra mig från all egentlig gemenskap med verlden och naturen. — [Här följer det av Warburg anförda, varpå fortsättes:] Sedan jag kom till Akademien förlorade jag snart mina föräldrar, och med dem

det band, som fästade mig såsom *menniska* vid jorden; armod, svårmodighet, slutligen vana formade mig till en half anachoret, och vid denna tidpunkt träffade jag äntligen några jämnårige som delade mina tycken och sysselsättningar; nu först började jag allvarsamt befatta mig med mitt gamla lekverk, Poesien. För mig har hon varit — icke någon glädjens förtjusning, utan ett *dulce curarum lenimen;* och då jag åtskilliga gånger fruktat att mista min syn, har jag trott mig bli lik den blinda sångaren Thamyris, om hvilken Homer säger, att 'Muserna gåfvo honom godt och ondt: de röfvade honom hans ögon, och skänkte honom — ljufliga sånger». — Om jag nu lägger till denna biographiska esquisse, att jag icke ur erfarenheten har det minsta begrepp om hvad den såkallade *Kärleken* är; att aldrig något qvinligt väsende, utom min Mor, och i mindre grad ett par systrar, intresserat mig, ja att jag egenteligen aldrig känt någon af de känslor, som försätta menniskan i ett passioneradt tillstånd: — så kan du lätt förklara den rena subjektiviteten af min poesi; liksom kännare torde inse, att jag i de bättre af mina senare produktioner af alla krafter kämpat efter objektivitet.»

Ja, skulle man taga detta efter bokstaven, då vore Carolina ingenting annat än en ren fantasifigur, både den lilla majbruden och den unga flickan upplöste sig i dunst och ord och ingenting mer, ty hade Carolina aldrig intresserat honom ens så mycket som hans små systrar, vore hon inte värd att nämnas. Men detta yttrande står ju i den mest utpräglade motsats mot vad han skriver till Geijer om den lilla sjuåringen 1819, och det är påtagligt, att alltefter växlande stämningar har Atterboms uppfattning av vad som var betydelsefullt av dessa svärmerier växlat högst väsentligt. Och vad är det för underligt däri? Även nutidens stora svenska lyriker äro härutinnan icke annorlunda. Det är i denna förmåga av skiftning, denna sensibilitet, som hemligheten av deras poetiska tjusning ligger förborgad: för varje gång helt upptagen av den känsla, den stämning, som ger sig uttryck, ser skalden allt det övriga som adiafora. Blott ickelyrikern ser däri otrohet mot en levande eller ett minne.

Om Carolina från 1806 har jag redan sagt min mening; Carolina från 1816 är jag böjd för att betrakta som poetiseringen av ett verkligt barndomsminne. Det synes mig psykologiskt mycket typiskt, att gymnasisttycket, som är en mycket allvarsam sak för

gymnasisten, medan det pågår, men sedan i regel ganska hastigt lämnar rum för något allvarsammare, hos Atterbom övergick dels till *Erotikons* platoniserande, spiritualistiska lyrik, dels till *Carolinas* med Novalis och Franzén besläktade, barnidylliska lyrik. En natur som Atterbom vänder sig snart bort ifrån den tidigare ungdomens, brytningsårens hågkomster och drömmer sig istället in i en barndom, som även tilldelas det bästa av minnena från den första ungdomen.

Ingendera av dessa Carolinor, den lilla lekkamraten och den unga flickan, är det mig emellertid möjligt att identifiera med någon i kyrkböckerna upptagen person. Att både Lina och det av Ritzell brukade Julie äro konventionella namn, och att man således vid efterforskningar icke skall begränsa sig till dessa namn, är givet. Men de undersökningar, som landsarkivarien C. M. Kjellberg i Vadstena haft vänligheten att utföra åt mig, och som ha omfattat alla de socknar jag kan tänka mig som "Carolinas" hemvist, ha visat sig fruktlösa.

Det är ju inte häller några egentliga spår att gå efter. För den lilla majbruden är dödsåret ovisst, och någon annan biografisk uppgift än den ungefärliga åldern — Atterbom har begripligtvis inte 1817 och 1819 kunnat erinra sig den lillas födelseår med absolut säkerhet — och att de stått tillsammans på en spång, finns inte. Om den unga flickan äro meddelandena något, men icke synnerligen mycket bestämdare. Hennes död har otvivelaktigt inträffat i början av år 1806. Får man tro på "Till Carolinas Skugga", har hon haft svarta ögon och råkat Atterbom på Svartåns strand, vilket ju är högst sannolikt, i synnerhet det senare. I "Minnesrunor", om den i detta hänseende får tillmätas någon tillförlitlighet, finns denna uppgift:

I Hvalfvet der, omhvärfd af Anors kistor,
Bor Hyddan af min Psyches systerengel
I snöhvit drägt, Messiä brud, min Lina.
Två englar hålla vakt vid hufvudgärden
Och värja sofverskan med breda vingar.

Jag tillstår, att jag verkligen skulle vara mest böjd för att tro på detta, d. v. s. att Carolina från 1806 begravts i ett adligt gravkor och att hon således varit ättling av någon adlig släkt i vederbörande socken. Men jag medger, ehuru inte synnerligen villigt, då den förra tolkningen tycks mig otvungnare, att denna beskrivning på hennes grav kan tillhöra den "febusiska stå̊t" i dikten, som Böttiger i "Auroraförbundet" klandrar så starkt — han (och efter honom Vetterlund) har ju den övertygelsen, att Carolina är den späda majbruden och kallar henne och komminister Atterbom "två de mest enkla väsen, som jorden någonsin burit", vilket jag i betraktande av att man inte egentligen vet någonting alls om Carolina måste anse som en ren elakhet av den för egen räkning så tårmilde författaren till sonettkransen "Emma" och all möjlig annan sentimental epigonvers.

Till slut vill jag också nämna, att vid Musis Amicis sammanträde den 4 november 1807 deltog i den poetiska tävlingen en starkt kritiserad medlem, som icke gav sig tillkänna, med dikten *Till Selma, vid Carolinas graf.* Författaren var utan tvivel Gustaf Acharius (f. 1789, d. som lasarettsläkare i Södertälje 1829). Dikten uppmanar Selma att taga vara på nuet och lyckan, ty livet är flyktigt, det lär senast den redan vid nitton års ålder bortryckta Carolinas öde. Det vanliga motivet och det från Klopstock Franzén övertagna namnet Selma göra ju, att även vad som står i denna dikt icke utan vidare kan tas på allvar som biografiska fakta. Men inom förbundets lilla vänkrets måste Atterboms Carolina-diktning och förmodligen även dess verklighetsunderlag ha varit bekanta, och sannolikheten för att Acharius åsyftat Atterboms älskade, synes mig därför mycket stor. Om denna varit nitton år vid sin bortgång, har skaldens ungdomssvärmeri gält en något äldre flicka, vilket onekligen är ett vanligt fall av ynglingaförälskelse.

* * *

Hur uppriktig Atterbom var mot t. ex. sin mor och morbror i fråga om sin diktning, det undandrar sig vår vetskap. Jag förmodar, att han icke förhemligade sina tryckta dikter, ehuru det är

påfallande, att han förfor så olika med deras underteckning. "Öfver hoppet om ett tillkommande lif" ($^{12}/_{3}$) och "Till Carolinas skugga" ($^{14}/_{5}$) äro alldeles utan signatur, "Röst från den oförgätligas anda" ($^{19}/_{7}$) och "Romance" ($^{4}/_{10}$) ha den ogenomskinliga signaturen *Sigurd*, och dikten "Till minnet" ($^{2}/_{4}$) är undertecknad med de lätt tydda initialerna *P. D. A.* Den sistnämnda åtföljdes av ett brev, vilket trycktes som inledning och löd:

Till Redaktörerne.

»Den samme yngling, som för tvänne veckor sedan i Linköpings Bladet besjöng »Hoppet om ett tillkommande lif», vågar äfven nu anhålla om ett rum för detta lilla Poëm i Tit. Blad. Ej af egen förmätenhet, utan på några vänners trägna begäran, vågar jag meddela det åt den läsande allmänheten af Linköpings Bladet. Foster af en stilla och ljuf melankoli, gör det icke prätension att anses för mer än ett utbrott af en melankolisk ynglings sorgliga känsla, hvars enda njutning i denna verlden finnes i fantasiens land, hvars enda nöje är minnet af gladare dagar».

När prosten i Hällestad läste detta nummer av stiftstadens tidning och fann sin systerson uttrycka sig så "mjältsjukt" både på vers (jfr strofen sid. 17) och prosa, har han utan minsta tvivel tagit i med hårdhandskarna. Han tör ha förehållit honom, att dylikt absolut icke gick för sig för husläraren på Solla och likaledes, bekymrad för hans själshälsa, även framhållit de mest bevekande inre skäl för Per Daniel att söka frigöra sig från melankolien. Här ligger väl förklaringen till, att denne sedan valde en så ogenomskådlig underskrift.

Av Atterboms övriga kamrater gjorde sig Fredrik Ekmarck och Lars Gustaf Könsberg[1] påminta genom brev på samma dag, andra maj. Ekmarck, som studerade till läkare i Uppsala och dissekerade "gamla käringar", uttryckte sin glädje över att vännen tyckte om sitt patronage och förstod med kamratsympati, att han inte fann sig nöjd med sina omständigheter. Om de gemensamma vännerna, från vilka Atterbom önskade underrättelser, meddelade han följande: "Här lefves nu i allmänhet ganska tyst och till och med på sjelfva

[1] Född i Flistad 1786, prostson, fil d:r 1812, d. 1854.

Valborgsmässoafton dracks här högst obetydligt. Aldrig tror jag här blir så roligt här har varit. Jag har ingen gång träffat någon sådan utvald samling hos Kristian Stenhammar som jag förra terrmin ofta tyst afhörde med så mycket nöje. Hammarsköld är i Stan men han har så mycket att göra med Disputation, Prælectiones præcursoris o. d., att han ganska sällan syns till. Malmberg är ej eller så munter som förr, ty behofven, som jag tror den orättvisa Lyckan endast bestämt för de dugliga, trycka honom svårt. Båda Stenhamrarna äro ock mycket sysselsatta, Kalle har varit kraslig hela Termin. Rääfvarne äro ej här. Draken är här men ej så munter som förr.“ Den gamla umgängeskretsen från 1804—5 befann sig alltså både minskad till antalet och icke vid samma glada ungdomslynne, kanske just på grund av att några bland dess mera stimulerande medlemmar saknades.

Könsberg, som också vistades i Uppsala, företräder i ännu högre grad den rent sällskapliga och studentikosa stämningen. Ur hans epistel anför jag:

Hur mår Du min Bäste Bror? Mins Du när vi sutto en half eftermiddag hos mig och åto kamp äplen — Mins du då vi spelte dam och hur vi ofta diskurrerade och föllo på det söta talet om flickor? Ack! Dessa roliga ögonblick kommer jag ihog så länge jag lefver — Du reste förmodligen åt Hellesta i hemvägen. 1) Hur står till med prostens? Svaret på denna fråga längtar jag just ej så mycke efter — 2) Hur står det till med mitt fordna patronage? Ej heller på denna — men, 3) — Ack huru står det då till med Ebba Sääf, den sköna ungen — för hvar dag vi jollrat bort — Svar härpå ålägger jag dig i ett snart till mig skrifvet bref. Jag ärnar resa ner öfver sommarn. — — — Vi bjudas på Disputationskalas — det ena efter det andra — Vi höllo ett anständigt Nationskalas och fyllde samtlige . . . .[1] till allas vår fägnad. Vi ha firat si[ste A]prill och 1ste Maj med ett grufveligt och . . . ligt drickande. Moln ha sväfvat för våra ögon och ångor af surt öl ha ömsom upstigit ur de våta struparne — Jag har angifvit mig att skrifva pro Exercitio — Herrans ängel mig vare hos! Jag lefver Din

Redlige och Beständige
Könnsberg.

[1] Luckor på grund av att ett stycke är avrivet.

Några dagar efter dessa brev skrev Atterbom själv det ovan omnämnda brevet från Solla, varur även Santesson anfört några rader. Dess början är icke mindre kännetecknande för Atterboms penningbryderier under denna tid.

Solla d. 7 Mai

Älskade Vän!

»Änteligen,» torde Du[1] säga, »efter dröjsmål af ett halft år, skickar den stackarn till mig de lumpna 4 Rdr som jag längesedan glömt — och hvars åtanka blott haft ett rum i mitt sinne, såsom exempel af dessa unga pojkarnes ordhållighet, som sedan de supit opp sina knappa tillgångar, krångla sig ned härifrån med gäld nästan hos hvar och en en af sina Vänner, som varit nog obetänksam att låna dem —» Jag slutar här din dialog med Dig sjelf, emedan jag fruktar att Du så föraktar mig att Du icke skulle kunna slösa en sekund längre på någon vidare tanke om mig. Nog — jag är olycklig, och jag är född till olycka, — men det hårdaste af alla missöden, åtminstone för *mig* är att nödgas vara bedragare. — 2 R. tillhöra Svartz och 29 sk Anders Ekmark. Jag beder dig den sista gång jag vågar besvära dig — att Du är god och öfverlemnar dessa skillingar åt Svartz och Ekmark.

Man har placerat mig i ett ganska prosaiskt land, — djupet af Östergöthland, — jag har fått emottaga en kondition på *Solla* nära Linköping hos en Öfwerste Ekenman. Jag har fem disciplar och 100 Rdr i lön — Jag är utstängd från Upsala för flera år, jag har sålt två eller tre år af ett lif som jag gärna skulle kunna umbära — jag får kanhända aldrig mera stoppa min pipa hos Dig eller Hammarsköld, under djupsinniga ästetiska forskningar. Jag drömmer mig ofta om nätterna i den glada, poetiska cirkel, af hvilken jag oförtjent fick den äran att kallas ledamot, och gömmer ansigtet i hufvudgärden med fasa, när jag vid uppvaknandet finner mig i Östergötland, skild från Tieck och Novalis och Schlegel och Kloppstock och Göthe och Dig och Hammarsköld.

— — — — —

Var god och hälsa Din Bror, Hamarsköld, Räf, Drake, Ekmarkerna, Meurlingarne, Malmberg, Adlerbeth, Cronhjelm etc. etc. och framför allt Sällskapet V: V: ifrån Atterbom

P. S. Min helsa är mycket ombytlig, mera svag än hon förr har varit. Orsakerne vet jag ej — dock! kanhända Själens helsa verkar på kroppens: och min själ behöfver verkligen ligga i kur under någon skicklig läkares hand.

[1] Förmodligen någon av bröderna Stenhammar.

Från förra hälften av 1806 är också det brev av Atterbom till Per Kernell, som här förut citerats och Santesson tidigare (s. 7) anfört några rader ur. Det visar en oförändrat nedslagen sinnesstämning.

»Hvad mig angår,» skriver han, efter att ha skildrat, hur väl Per Ulrik Kernell, som nu också tillhörde hans järjungar på Solla, trevs där, »så fördrifver jag tiden på vanligt sätt. Jag läser, äter, sofver, går och sitter: och vältrar mig fram ur den ena sekellånga dagen i den andra. Der har Morbror en retande målning på mitt lefnadssätt. Men tyst — jag har också njutningar. Ofta, när jag slutat min läsning med gossarne, vandrar jag bort till mitt favoritställe, ett Stenrösje i Skogen, som förmodeligen (att dömma efter dess utseende, antingen varit en Offerkrets helgad åt Oden, eller betäcker de multnade benen af någon forntidens kämpe eller patriark. Nära der invid står en cirkel af höga stenar; på några af dem kan man ännu upptäcka spår till Runor. På ena sidan ligger en kulle, Lindsberget kallad, från hvilken jag har en vidsträckt utsigt öfver nästgränsande soknar; bakom ligger den mörka skogen, något längre upp ett mossigt moras, och framför mig en leende slätt, besådd av byar, kyrkor och bördiga sädesfält. Ett stycke härifrån har jag utvalt mig ett Eremitage af höga och lummiga granar. Här går jag, och ligger ofta till långt på nätterna: här skrifver jag också detta bref. — Skall jag tala om mina vidare tidsfördrif, utan att uppväcka Morbrors löje? När jag ligger här om aftnarna och ser Solens döende strålar darra ned på de mossiga stenarna (förlåt mina 16 år dessa sentimentala uttryck) då äro mina lycksalighets timmar började, då är jag så ljuft, så sorgligt lycklig: då hör jag vålnader hviska i Skogen, och ser andar sväfva fram på sädens kullriga vågor. — Då tänker jag ofta med nöje på Morbrors lugna sällhet, på min Far, som är så fattig och likväl så outsägligt rik i min Mors armar: på Pålsbo, min inbillnings Eden, på min bestämmelse, på lifvet . . . .[1] med Schiller och Mat[thisson] . . . . till att öfversätta Sång . . . . ibland sjelf uttryck och meter[?] för den outtryckliga . . . . som höjer och vidgar mitt bröst. Men aldrig skola glädjens toner ohelga min lyra; ty glädjen förefaller mig som en ung, yster flicka, hvars qvicka infall, löjen och lifliga rörelser för en stund roa mig, — Sorgen åter en gudinna, som också ler, men ler under glänsande tårar. Glädjens behag äro flygtiga och retande — Sorgens äro kjusande, hvarför skulle jag ej då svärja henne evig dyrkan? Dessa äro mina njutningar. Jag är så lycklig, ... jag hyser blott en enda önskan; den, att snart få hvila[?] som kämpen hvilar der borta under stenröret!»

[1] Luckor på grund av att brevet är sönderrivet.

Det skall villigt medges, att Santesson har rätt, då han säger, att detta brev "röjer huru ytterst litterärt den unge skaldens fantasiliv gestaltade sig". Jag skulle nästan kunna tro, att just detta brev fått sin form med hänsyn till den litterära smaken hos den, till vilken det var riktat, ty Per Kernells älsklingsförfattare var den populäre Aug. Lafontaine, och hans systersons brev är delvis som en avskrift ur en av dennes rörande romaner. Men denna litterära doft tör ha strömmat från en stor del av den samtida litterärt intresserade ungdomens skriftliga alster. Från sin kamrat Johan Åkerstedt[1], som sedan oktober 1805 hade kondition på Ålhult vid Vimmerby, fick Atterbom i juli ett brev, som har ungefär samma känslofulla naturskildringar och samma vemod. Åkerstedt ber för övrigt Atterbom "som Historicus" hjälpa honom med anvisningar på litteratur och slutar med en fråga om hemmet på Solla: "Hvad tycker du om fröknarne E—n, Om deras andaktsöfningar? o. s. w. — Men jag vet förut och är öfvertygad att du aldrig kan blifva Zinzendorfs anhängare. Eljest är det väl ej min afsikt att kasta ridicule på hvad jag endast hört mig berättas om den religieusa anda som herskar i E—ska huset, utan jag frågar dig med ett ord. Hvad tycker du om att lefva bland damerna af det Religieusa partiet? — Förlåt att jag besvärar dig med dessa frågor. Men detta skulle så oändligt intressera din vän." Den pietistiskt färgade religiositeten i den ekenmanska familjen har kanske icke varit gynnsam för det ungdomliga behovet av förströelse och glättighet, men annars tycks Atterbom ha uppskattat och erkänt de goda egenskaperna hos översten och dennes hustru. "För öfrigt är det Herrskap hos hvilket jag är, redligt och ädelt. Det är en outsägelig vällust att tjena ädla menniskor: också skall jag vörda och älska dem så länge detta hjerta slår i mitt bröst. — Du ser att jag icke är beröfvad all njutning" hade Atterbom skrivit i maj.

Om sommaren upplysa breven ingenting. Förmodligen har den i alla fall förefallit den nedslagne unge informatorn jämförelsevis dräglig. Den 19 juli innehöll Linköpingsbladet, som nämnt, hans

[1] Född 1785, d. 1812.

dikt "Röst från den oförgätligas anda". Under eftersommaren har Atterbom emellertid påtagligen råkat in i ett nästan krisartat skede av missmod och förtvivlan. Terminen i Uppsala nalkades, kamraterna skulle snart nog börja samlas igen till studier och samvaro, och med förnyad, oemotståndlig styrka angreps han av sin längtan att få förena sig med dem. I slutet av juli har han tvivelsutan gett obehärskade uttryck åt denna sin trängtan och oro i brev till sina närmaste. Både hans far och han morbror hastade att svara honom, var och en efter sitt lynne. Vad gott det förra brevet kan ha verkat vill jag låta vara osagt. Tydligen med utgångspunkt från ett uttryck i sonens klagobrev skrev fadern följande (jag utesluter vad som ej rör denna sak):

Åsbo d. 4 aug. 806.

At *Babyloniska fängelset* gifvits, öfvertygar oss Biblien; men huru har Per Daniel Atterbom komit dit, antingen när Jojakim af Nebukadnesar fördes till Babel eller då Nebu-sar-adan sama Monarks tjenare gjorde den sista sköflingsstöten i Jerusalem? — I hvilkenthera händelse och om så skedt för några tusend år sedan — Blef du då intet fri fångenskapen, när detta fängelset uphörde och resten hemförlofvades? — Säkerligen äro de 70 års veckorne förbilupne och förlossningen skjedd, när jag nu kan finna dig på Solla.

Nå hurudant var det at vara der? Huru såg deras afgud Succoth Benoth ut? — Hurudana voro de *grytor, knifvar, skedar och all koppar kärill dermed man tjente,* som följde med, såsom sköflade, på trossvagnarne? — Kan hända, at du icke personl. sedt alt detta, ej heller känner det mera, än på beskrifningen? — Så tror jag — som äfven at du sluppit lunka med denna hopen, derom också din ålder, som jag vet för visso, öfvertygar mig.

Dit Babyloniska fängelse är således et annat nyare, icke af Nebukadnesar, utan til äfventyrs af dig sjelf tilskapadt, hvar de 70 årsveckorne lära (för mycket) multipliceras til ledsnad och tyngd för en öfverdrifven / förhastad åtrå efter Upsala. — Nå nå — Svår fångenskap nog och, ehuru tråkigt och mödosamt, kan det ej annat än falla tyngre at då öfva sin pligt emot antagna Disciplar.

Men k. Du — hvarföre så fängsla dig, när du det ej behöfver — lemnar du det sunda förnuftet sit friare raisonement, så får du väl efter hand mera lugn inom dig, då du varsnar huru svagt det är at betunga sig med en lust och åtrå, som ej uppfyllas kan, förrän möjligheten det medgifver. — Hvar är nu dit heroiska sinne öfver din 100 Rds lön — skulle

du vilja ledsna i förtid och blifva den samma förutan. Hur vil du koma til och lefva i Upsala? At bekika Sjustjernorne med förnöjelse och dervid aldeles förgäta at man ännu bebor jorden, är någodt besynnerligt. Fiat applic. — Lång väg och längre bortovarelse på Kostsamhetens plats fordrar en god matsäck eller friska pengar — hvarföre skall man plågas öfver det förra, om det icke kan skje, när tilgångar til det senare ännu saknas? Detta känner Du,* säges, alt för väl, såsom en vettig yngling. Skulle du då intet tillika arbeta uppå at få detta vett odlat til en stilla förbidan af den tid, då möjeligheten visar sig på flera sidor?

K. Du — Öfverlägg moget sakens förehållande, så varder du finnandes nögdare stunder. — Detta är möjeligt, bara du griper dig an — besinnande äfven, hvad du i annor händelse gör värst emot dig sjelf — och föreställ dig dina Föräldrars tankar häröfver — Måtte vår förhoppning vi hafva om dig aldrig få anledning at falla.

Nog förstår du, at jag känner, som sjelf i 2 år hade fem disciplar, huru mödosamt det är — men hvad vill man göra? — Icke önskar jag dig detta bråkvärk, utan helre en lättare Station; men då den ej är til hands, så måste man, såsom en medellös yngling, taga den som finns, för födan och penningen skuld. — Du är icke den förste, som med mycken möda måst tråka sig fram — och at vara nögd och arbetsam har ännu aldrig skadat någon. — Gud vare lof! at dit öde ej hittils varit så svårt, at icke du mer än många andra haft det lättare. Gör icke med oförnöjsamhet det tyngre för dig, då hela skulden dertill blir din egen. — Var i Herrans namn en rask och munter Per Daniel. *Min själ och sinne låt Gud råda* etc.

— —

Kernell hade haft sin tid så upptagen av göromål och gäster, att han före den 8 aug. ej haft någon tid att "ens besvara ett vanligt bref, än mindre ett af Dina, som förtjena ett bättre svar än det ögnablick medgifver, hvilket jag dertill eger att använda". När han nu skrev, sökte han så innerligt och förtroligt som möjligt komma systersonen till mötes, visa honom rätt hjärtligt, hur väl han förstod honom, men likväl föra honom upp ifrån den bittra och tröstlösa leda, som betagit honom och som, att döma av några Kernells uttryck, möjligen blivit än djupare genom "Carolinas" död. Utan rädsla för att mista sin auktoritet blottade han ett okänt, dystert minnesskikt från sin egen ungdom:

Din mjältsjuka oroar mig mindre än den tyckes böra oroa mig som så hjerteligen håller af Dig; men min erfarenhet tröstar mig: En yngling med

Din känsla och bildning, och i Dina omständigheter måste vara sådan. Jag vet icke om jag gör Dig hugnad eller grämelse då jag försäkrar Dig att detta ljufva svärmeri uphörer snart nog. Måtte det allenast icke medan det påstår angripa Din helsa; (för Ditt hjerta och Dina seder är jag trygg) så är äfven denna drömmen ljuf att minnas efteråt, när man vaknar till lifvets hvardagsmödor. Jag fann icke längesedan bland mina paper en bundt bref från Hammarqvist och Lect. Stenhammar, som erinrade mig lifligt (så nära var jag att hafva aldeles glömt det!) att äfven jag genomgått samma prof, samma ledsnad vid lifvet. Jag var då 6 år äldre än Du nu är, men var mera *fattig* — efter 2 $^1/_2$ års konditionerande på landet hade jag af 100 plåtars lön 50 Rdr i fickan, hösten 1785, vid 22 års ålder, med hela coursen för mig, och en fast föresats (den jag också redligen hållit) att aldrig taga en plåt ur min Fars hand —, olyckligt kär i en Flicka som jag aldrig kunde hoppas få äga — och kastad i en hvirfvel af tobaksrök, öl, gräl i coursen med saker som pinade hufvudet och torkade hjertat intill sista droppen — — och länge ingen enda menniska för hvilken jag kunde yppa mig. Med ett ord: Ett sjelfmord var en af mina dagliga tankämnen, och utom kärleken till mina Föräldrar — och Leopold hade jag icke öfverlefvat året 1785. — Detta är min hemliga bekännelse, nedlagd i Ditt sköte för att trösta Dig eller åtminstone bjuda Dig att hoppas sällare dagar. — Du har mera snille och bildning och många lika känsliga vänner — som jag icke ägde, — Du har mera tid på Dig; — Du kan således, Du bör, och Du skall gå vida längre: Gif Dig allenast lite mera tålamod! — Ha, svarar Du, kalle Predikare — Tålamod!!! — Ja, Min Vän, äfven detta kan Du gifva Dig, om Du börjar med att lite mera interessera Dig för Ditt närvarande yrke och dem som omgifva Dig. Du gör mig väl den rättvisan att tro, att jag ej sitter här och vill moralisera min Sons Informator; nej jag glömmer aldeles Per Ulric och hans fördelar och tänker endast på Dina. Föreställ Dig att dessa små varelser, som nu äro under Din hand, inom få år skola vara det Du nu är, i många afseenden, att de skola då döma Dig så som Du nu dömer Dina ungdoms ledare — hvad Du gjort af pligt eller välvilja — för Din egen eller deras skull etc.: besinna att deras förstånd och hjerta, att en stor del af deras framtids väl eller ve — är i Dina händer; — — och jag är viss på att hvar läs-Stund, hvarje deras lekstund skall få ett värde för Dig, som rycker Dig ur Egoïsmens ostronskal och gör Dig till en flyttbar, mångdubblad, verksam, nyttig och lycklig varelse. Jag blygs att så ofta återkomma med mig sjelf såsom exempel (men Du vet om det är af högmod eller af sällhetskänsla!). Jag ville att Du varit här dessa dagar och sett hur mina för 14 år sedan lemnade Disciplar — Baronerne Mörner, som rest hit för att se mig, — hur de i denna stund anse mig och jag dem, för att finna en

Informators befattning, ehuru tråkig, afundsvärd.» Efter denna eftertryckliga själsliga och moraliska föreläsning kommo några praktiska råd: »Gif dig litet tålamod — stig tidigt up om mornarne — tag daglig och tillräcklig rörelse — njut lätt och icke hetsig förtäring, — hvila dina känslor och din tankspänning med lite sällskapsjoller och deltagande i mindre djuptänkta menniskors Smånöjen: Och Du skall återkomma mera stark och glad till Dina ljufva svärmerier».

Ett kraftigare medel än alla råd och maningar sparde den handlingsraske morbrodern till slut, i det han lät hägra en möjlighet för Per Daniel att fortare än han trodde få återkomma till "Ditt kära Upsala. Jag har 2:ne planer för mig jag i detta afseende, ehuru ingendera ännu är genomdrifven. Någondera torde lyckas, — Du bör hoppas alt godt, men räkna visst på intet, för att, i fall det slår felt icke sörja öfver missräkningen, utan vara tillreds att börja bygga nya luft-slott". Han undertecknar brevet "Med varmt — jag kunde nära sagt — Fadershjerta är jag Din Vän" och tillfogar slutligen ett P. S. rörande en annan del av systersonens brev: "Dina reflexioner öfver Poësi m. m. äro brillanta och till en del riktiga. Jag älskar, som Du vet, att disputera; men har nu ej tid. — Greklands vackra tidhvarf var i sanning verldens ungdom; men, ehuru menniskan i *ungdomen* är skönast, så torde hon icke altid då vara mest vis, aktningsvärd och lycklig. Äfven Du torde öfverlefva Din ungdom. Jag önskar Dig så behagliga dagar då, att Din erfarenhet måtte corrigera Din teori. — Nu kan Du vara ledsen både vid min text och mina noter".

Kernell måste ha ansett sig föga belönt för sin varma vänskap och hjälpsamhet, ty varken det samtal, som egde rum vid ett sammanträffande straxt efteråt, eller det nästa brev han mottog av Atterbom ($^{20}/_{8}$) var tillfredsställande. Brevet tycks ha varit skrivet nästan i desperation. Morbroderns svar av den 26 aug. är också betydligt skarpare i tonen. Per Daniel begärde att få låna 37 riksdaler, men fick veta, att morbrodern, ehuru hans kassa var starkare än komminister Atterboms, ej då kunde umbära denna summa: "Du kan aldrig räkna för mycket på mitt hjertelag, men knapt nog lite på mina tillgångar". Kernell har fått besked om vilket

tanklöst slöseri ynglingen gjort sig skyldig till, vilka simpla nöjen han deltagit i och, sämst av allt, med vilken dålig levnadslära han försvarade sitt handlingssätt.

»Jag bör kanske icke nu uprepa hvad jag i vårt samtal nämnde, att nemln det är obegripligen inconseqvent af Dig, som brinner af lust att återse Upsala och ändå genom lystrande till alla ögnablickets hugskott försvårar och aflägsnar upfyllelsen af denna Din käraste önskan. En Linnråck, som Din Mor kunde väfva lika vacker, en klocka, som Du redan vill sätta bort eller sälja, ett par pantalonger, som helt visst kunde umbäras eller fås mindre dyra, några böcker, dem Du kunde få låna — — — och några skulder, dem Du aldrig bordt göra — — — och dermed är alt hvad Du til dato förtjent i lön — expedieradt! Hvem svarar Dig för att icke resten är engagerad innan årets slut etc. etc.? När Du icke kan neka Dig något nöje eller infall, så kan Du ock aldrig rätt njuta. — Men detta är i Dina ögon antingen så lågt och ringa — eller ock så dumt ställdt (NB icke af Dig, utan af Försynen — hvad säger jag — af *Ödet*, — att det icke är värdt att vara till, att lefva i en verld, der man ej har alt hvad man vill! — Jag är bitter, torde Du tänka. Nej, min vän, jag gråter när jag skrifver detta, mitt hjerta blöder vid den tanken att Du saknar den bästa trösten i alla vidrigheter, den enda nyckeln till lifvets gåta, tron på Gud! Se, Min Bror, och bäfva i hvilken irrgång Du råkar, när Du blundar för denna ledstjernan. Redan är det Dig ett intet — att gå in på krogen och i den crapuleusaste af all liderlighet förneka och förnedra Ditt menniskovärde. — Men kanske jag ser förmycket svart, — som Du annars plär göra: Jag misströstar icke, — se här mitt sätt att se sakerna, — jag misströstar icke om en yngling som i passionens yrsel eller i förförelsens villa gör en, två, ja flere dårskaper; men mitt hopp sjunker, när jag hör honom antaga *principer*, som moral och hyfsning fördöma. — Dock detta måste hafva varit ett infall, som Du sjelf ogillar 'en *glad* är lik en full, som sitter och sjunger på en likkista'. Skall detta vara qvickt, det är möjeligt; men sannt är det icke.»

Särskilt olyckligt hade det råd utfallit, som Kernell gav Atterbom att egna sig mer åt sällskapslivet på Solla, men Atterboms försvar för sig ådrog honom en ny förmaning. "Du recenserar", skriver Kernell, "en conversation vid bordet en aftonstund, hvilken i sanning icke var underhållande; men, Bäste Du, hvad gjorde Du för att ge den mer interesse? — Du kom in med en distrait nästan arg upsyn, teg eller svarade *Nej* och *Ja*, med en sträfhet som

gränsar till den plumpaste ohöflighet. Du smålog föraktligt åt deras joller. De mönstrade och dömde en coëfure, Du dömde hela sällskapet värdt förakt. För att bli älskad måste man älska, — för att bli road, måste man vara roande. — Ja, hvad rår jag, säger Du, för hurdan jag blifvit, jag kan ej anse en galge för en triumfboge! — Bäste Du, Du klemmar för mycket med ditt Hjerta eller rättare Din svärmande inbildningskraft förvillar det. — Så länge mitt klappar, så lefver en varm vänskap der för Dig!"

Dessa allvarliga maningar, som hade så påtagligt berättigande och likväl utan tvivel icke alls gjorde den åsyftade verkan på den unge Atterboms upphetsade och pinade sinne, återkommo senare på hösten i Kernells brev den 5 och 11 november. Det ser ut, som om Kernell under någon tid icke stått i brevväxling med sin systerson, kanhända ha de i stället råkats personligen. Emellertid hade Atterbom tydligen sänt åtskilliga nya alster av sin diktkonst till Hällestad, i vilka han gav uttryck åt sin djupt dystra sinnesstämning, och det är med utgångspunkt i dem, som hans morbror ånyo, bevekande och undervisande, sökte leda honom ut ur den subjektivt begränsade värld, i vilken han hårdnackat grävde in sig allt längre.

»Min Egen Vän Jag tackar Dig af alt mit hjerta för de flera godbitar Du skickat mig.[1] Jag läser och läser om dem med ökadt nöje, såsom foster af Ditt snille, men ock med ökad bedröfvelse, såsom målningar af Ditt hjertas belägenhet och Ditt sätt att se och döma Dig sjelf och menniskor. Det skulle vara stor skada i afseende på Ditt lyckliga poetiska anlag, om Du för lång tid lagt bort lyran; men nog tror jag, att en liten hvila från dessa *Dina njutningar* (som Du sjelf kallar dem) är ganska nyttig och nödig, ej allenast för hela Ditt öfriga bien-être, utan för sjelfva denna njutning. Mins Du dessa ord af Rousseau — en fransman med känsla — savoir jouir c'est savoir se priver! Alla både yttre och inre sinnens njutningar hafva en gräns, der de aftyna eller öfvergå till smärta. En vis Man stadnar, innan han hunnit denna gräns. Märk detta prosaiska *stadnar*! — ännu anser Du detta antingen för en omöjlighet eller en föraktlig svaghet: Men jag är viss på — och jag önskar det med varmt hjerta, — att, innan du upnått mina år, skall Du döma

[1] Ibland dem kunna naturligtvis de förut nämnda, i Linköpingsbladet tryckta »Röst från den Oförgätligas anda» och »Romance» ha varit, men det framgår av Kernells uttryckssätt, att de icke varit de enda.

hvad Du nu skrifver och känner så ungefär som jag nu dömer det. Du är ung, god och känslofull; Du värderar nu dessa egenskaper högst och nästan endast. En annan tid, då Du blir mera icke *kall*, som Du nu skulle kalla det, — utan mera lugn och verksam; så sätter Du som jag, tusen gånger mera värde på en ädel handling, en uppoffring för sin pligt, än på alla brusande känslor, särdeles när dessa hos den ena koka öfver och fräsa ut, utan att uträtta det minsta till mensklighetens gagn, och hos den andra leda ända till förakt och hat för de menniskor, som antingen icke fått samma dosis känslighet (ty känslan är i det mesta natursgåfva den jag ej rår för) eller som lärt att betvinga denna yrsel, som efter många svåra dyrköpta segrar, ändteligen tillfäktat sig välde öfver sig sjelfva, det är: Frihet och Sjelfständighet. Du känner ju ej allenast Horatii, utan ödets, dura necessitas och claves trabales: För dessa måste man vika — alt annat står i vår magt.»

Kernell fortsatte med att som han säger söka läka Atterboms melankoli: »läka Ditt sår, men min tunga hand torde göra incisionerna så djupa och svåra, att det förblöder. Dock, skäras måste det — försökom — min hjertas välmening skall vara i stället för lindrande balsam. Jag törs icke och hoppas icke behöfva röra vid Ditt *hjertas* sår: tiden skall ensam, eller underhjelpt af en annan god flicka, hela det. — Din andra svåra sjukdom är: ett brinnande begär att utmärka Dig, lysa och njuta, och detta alt snart, ja nu genast! — Se detta är det värsta: Du vill redan *vara* och *äga*, det Du en dag — jag hoppas det med visshet — men ännu ej på flera år, skall *blifva* och *få*. — Vore Du nu i stånd att tro och hoppas, i stället för fordra och misströsta, så vore Du räddad. — Du vill beundras och förtjusa såsom skald: om jag ägde någon röst bland konstdomrarne, så skulle jag lofva Dig att Du vinner denna önskan — med tiden; men nu är Du — Informator: En man af ganska opoëtisk befattning! Jag begär icke att Du skall finna den lätt och behaglig. Ifrån 13 till 30 års ålder har jag burit samma ok, och funnit det tyngre än något tjenst-ok; men troligen hade jag aldrig burit detta sednare så lätt, om jag ej tråkat under det förra. — Menniskans lott — den lyckligare menniskans lott — är att först arbeta och sedan njuta. Du vill njuta *genast*, annars anser Du Dig vanlottad till den grad, att Du ledsnar att lefva. Försaka för en tid äran och njutningen af Poësien, och tag Dig före att gå så nära som möjligt är idealet af en fullkomlig informator. Börja icke hvar dag med en tröttnad Discippels olust och längta icke, som han, efter lofstunden; utan tänk hvar morgon: Denna dagen hörer icke mig, utan dessa barnen till: Deras förkofran, deras glädje är mitt kall, min njutning. Ensligheten, betraktelserna, egna läsningen — äro roligare, än ett mindre interessant sällskap; men NB roligare endast för mig.»

Därefter följer det en utläggning av, hur föga de små lärjungarna och deras fader kunde känna sig tillfredsställda med Atterbom. Det framgår av Kernells brev, att Atterbom beklagat sig över att översten talat om *försummelse*, något som han förnekade att ha gjort sig skyldig till. Kernell gav Atterbom rätt häri, men påpekade, att Ekenman hade rätt att knotande tala om "Din olust för Ditt yrke, om Din mulna blick och kanske tvära svar, om Din fordran att man borde roa och muntra Dig, af hvilken man hade rättighet att vänta blifva hugnad".

Det är tydligt, att Kernell varit mycket bekymrad för den älskade systersonens skull och ivrigt sökt någon utväg, som skulle möjliggöra dennes återflyttning till Uppsala. Det nästa brevet, som han avsänder knappt en vecka efter det föregående, ger ännu starkare uttryck åt hans farhågor och söker upprycka med roten den utmanande, nihilistiska åskådning, i vilken Atterbom ordade om, kanske till och med hotade med självmord.

Efter att ha meddelat, att han sannolikt skall komma och examinera gossarna den 15 december och uppmanat den unge informatorn att inte tröttjaga dem eller sig själv för den skull, skrev den bekymrade tuktomästaren:

»Du har för närvarande icke roligt[1] — Du har haft ett leende hopp, som skänkte Dig några obeskrifligt sälla ögonblick, — och försvann. Ansåge Du detta som en angenäm *dröm,* af hvilken Du vid upvaknandet har endast minnet och saknaden qvar; så smålog Du med någon bitterhet åt denna fantasiens gäckande synvilla och tänkte icke stort mera derpå. — Ansåge Du denna händelse, såsom Du borde, som en väckelse åt Din själs bästa krafter, som en blid vink af Försynen, som en förtidig aning om hvad Du bör först förtjena och kanske efter andra 15 år vinna; så skulle Du vara glad och tacksam, — att en så tröstande och ovanlig uppenbarelse skedde Dig förr än alla andra. — Men, efter Du intet *straxt* fick det Du så innerligen tyckte om och önskade; så gör Du som de sjelfsvåldiga barnen, kastar bort de leksaker Du har och försäkrar gråtande af harm att Du icke nu mera vill ha det där man nyss nekade Dig! — Du är, märker jag, ännu sysselsatt med detta (icke fega! Gu bevars för blasfémen!) hjeltemodiga

[1] Överste Ekenman tycks ha haft ekonomiska svårigheter vid denna tid, vilket kanske bidragit till att göra vistelsen på Solla otrevlig.

förslaget att sjelf göra slut på ett lif, som Du aldrig bedt om, och som icke längre roar Dig. Att med tråkiga, på jorden krypande, men likvist solklara raisonnemans bevisa Dig det skefva och haltande i de liknelser Du anförer till försvar för denna sottise, vore en fruktlös möda; ty Ni étherns högkänsliga Serafer äro *ifrån* alt detta, hvad vi andra profane stoftets barn, vi usle nidingar, hos hvilka sista gnistan af högre Genius är slocknad, — — kalle *skäl* och *förnuftsslut,* med dessa sublima orden: »I kunnen icke döma om den känsla I ej erfarit, I förtappade! — — — det är icke så lätt att komma till rätta med inspirerta! — Jag skall således icke plåga Dig, hvarken med förnuftsgräl eller Christlig jargon, skall icke säga Dig ett ord hvarken om samhällets fordran och Dina vänners hopp (ty Du har icke bett mig hålla af Dig, och det högmod jag kännt öfver att vara Morbror åt en yngling som lofvade så mycket — det är *mitt* och icke Ditt fel!) eller om Din svarslöshet inför Gud, ifall Du skall göra reda för hvad Du uträttat med Dina pund utaf det Du kunnat och bordt uträtta till menskliglietens uplysning, förbättring och tröst; utan jag skall allenast af Dig göra en fordran eller, om Du häldre vill, en bön, den Du ej kan neka mig, om Du har menniskohjerta: Det gifves ett par varelser, dem Du väl icke är skyldig någon tacksamhet för det de, utan att fråga om Du ville det — gaf Dig lifvet; men dem Du dock icke bör hata, efter de likväl icke mente Dig illa dermed. Din Mor, i synnerhet, som så dyrt fått betala det ögnablicksnöjet hon njöt i Din Fars famn, med 10 månaders qval medan Du låg under hennes hjerta, och med dödskampen då Du föddes: denna goda, hulda fastän svaga själen, som vakade så mången natt för Ditt oläte och gret så bittert när Du harmades vid det sinade bröstet, som var så tröstad när Du bara log, som bar Dig på sina veka aldrig tröttnande armar, som aldrig kunde neka Dig någon obrottslig önskan (och detta var hennes enda och stora fel; ty just derigenom blef Du så oöfvad i den svåra konsten att *umbära:* Men är det likväl *Du,* som bör straffa henne derföre?) som sjelf aldrig kännt något annat högmod än öfver sin qvicka och dygdiga Son, aldrig någon ärelystnad, utan för hans framgång, — som glömde sina behof och sina plågor om det minsta fattades honom och som i detta ögnablick knapt älskar ett krämpfullt lif för annat, än att få se denna Sonen älskad och hedrad af alla: Denna ädla qvinna, förtjenar hon icke åtmindstone Ditt medlidande? — Väl, se här min bön: Innan Du går att ända Ditt lif, gå och tag en hvass knif, sätt den djupt in i hennes bröst att han må hinna till hjertat, vrid den väl omkring, att hon snart må förblöda. Jag svarar Dig för att hon skall förlåta Dig, välsigna Dig och be för Dig i sin sista stund, ja att hon skall tacka Dig dessutöfver, om Du säger henne att Du annars ernade börja med Dig; ty hon hade likafullt af detta sår tagit döden, — men långsamt — under outsägeliga qval, icke blott öfver alla sina

försvundna förhoppningar — utan af den odrägliga ångest som Du icke begriper — att tro Dig fördömd.

Om Du icke känner vigten och sanningen af detta argument, om Du efter denna dag kan med minsta välbehag, kan utan rysning ett ögnablick uppehålla Dig vid den föresattsen att sjelf bära hand på Ditt lif, så förklarar jag Dig högt för den gudlösaste niding, som ännu lefvat på jorden!»

Den retoriska hållningen, städse skönjbar hos Kernell och här mer än vanligt påfallande, kan icke göra detta märkliga brev mindre vittnesgillt ifråga om faran av den kris, som Atterbom genomgick vid denna tid och som synes ha blivit alltmer svårartad under höstens lopp. Jag anser det uteslutet, att Kernell, vars människokännedom och erfarenhet äro intygade av så många och som alltsedan systersonens barndom varit i tillfälle att följa hans utveckling på nära håll, låtit skrämma sig blott av otyglade utbrott, som denne tillåtit sig i sina brev. Utan minsta tvivel har Kernell haft goda grunder både för sin oro och sina utomordentligt kraftiga maningar. De argument han tillgriper för att bryta motståndet i det förstockade sinnet äro sannerligen utomordentliga. Ehuru Kernell naturligtvis i sitt vällovliga syfte målar så svart som möjligt, ger han säkert en på det hela taget riktig bild av den unge: hans olust i arbetet, som han sköter mekaniskt, hans upptagenhet av sin egen sorg och den diktning, som efter den korta vistelsen i Uppsala föregående höst blivit det enda, för vilket han vill leva och varmed han vill sysselsätta sig. Kernell sticker inte under stol med den moderliga svaghet, som alltifrån de spädaste åren skämt bort Atterbom, förmodligen med ett visst tillbakasättande av hans syskon, och det förefaller som om morbrodern själv, på samma gång han sökt rätta och leda systersonen utan klemighet, likväl själv närt hans fåfänga genom det beröm, som tydligen slösats på hans begåvning. Överraskande nog synes Atterbom vid denna tid ha uttalat sig i en direkt kristendomsfientlig riktning, åtminstone hånat det kristliga livet och tillagt sig benämningen människohatare. Själv anklagade sig Atterbom senare för materialism, vilket otvivelaktigt åsyftar både hans åskådning och den böjelse för finare kläder, nöjen och dylikt, varåt han under denna tid tycks ha

gett jämförelsevis fria tyglar. Han ångrade sig sedermera djupt, men ännu dröjde ångern att infinna sig.

Kernell var stadd på resande fot den 11 november, han skulle upp i norra delen av sin socken på husförhör, och hann därför inte avsluta brevet, innan for. Slutet av episteln skrev han dagen därpå i Grytgöl. Det är betecknande för hans osäkerhet om, huruvida Atterbom av hans brev skulle kunna hejdas från att fullfölja sitt onda uppsåt, att han icke tordes undanhålla den förtvivlade unge mannen de ännu blott ovissa förhoppningar om att få återvända till Uppsala, som var allt vad han kunde ge honom. Han skrev därför:

»När jag med lugnare själ, än jag skref det, genomögnar det föregående, finner jag likväl icke skäl att återtaga ett ord; men väl, att till Din upmuntran emot hvad jag ernat, röja i förtid en liten underhandling, innan den ännu är till fullo ut-agerad. Om jag derigenom ger Dig åter ett hopp som bedrager, så måtte Du åtmindstone deraf se att menniskor, — äfven utan att Du bedt dem derom — sysselsätta sig med Ditt väl och med planer att förr än Du hoppades göra slut på Din närvarande träldom. Se här ett utdrag af Ärkebiskopens sista Bref af d. 4 November:

»Jag hoppas att kunna skaffa Atterbom, ehuru frånvarande, Lindblomska Stipendium; men beklagar att det ej är större. Någon afbränning kunde möjligen bli för denna Termin åt den afgående, som icke heller är här, men jag skall äfven söka afböja den. Då skulle Atterbom, om han kan vara här d. 1 Mars nästa år, vid Midsommarn få lyfta ett års Stip. h. e. 50 Rdr. Det är bättre än intet, och det är alt hvad man kan säga.»

Att detta hugnesamma postscriptum hade en betydelsefullare verkan som botemedel än alla goda råd och uppfostrande maningar, kan icke betvivlas, och Kernell har själv intygat det genom några rader i sitt svar på ärkebiskopens brev, vilka anföras av Santesson: "Jag höll på att misströsta om honom [Atterbom] för hans tilltagande Mjältsjuka; men denna stråle af förhoppning om oväntadt snar förlossning från hans landsflygt ifrån Upsala har redan tyckts gifva honom nytt mod och lif".

Det återstår blott ett enda skriftligt aktstycke av Kernells hand från detta år, som ytterligare behöver omnämnas. Sedan den gode prosten straxt före jul hämtat sin "älskade ungdom", sonen

och systersonen, efter examen på Solla och kunnat meddela den senare, att han verkligen skulle få sin brinnande önskan uppfylld och fara till Uppsala, gav han honom på julafton ett litet sigillförseglat brev. Det bar utanskriften: *Recept mot Upsala-Febern för Per. Dan. Atterbom. Recidiver äro svårare att bota.* Ini brevet lästes orden:

De 27 Riksdaler Rglds, hvilka Stud. Herr Per Dan. Atterbom af undertecknad låntagit, varda härigenom, såsom till fullo betaldte, qvitterade.

Hellestad d. 24 Dec. 1806
P. Kernell.

Ur kamratbreven från hösten 1806 är icke så mycket av intresse att hämta. Fredrik Ekmarck hälsade honom från en gemensam vän, Blohm, som önskade få brev från Atterbom: "Vräkt längst upp i Tavastland, lefver han såsom Eremit; omgifven af menniskor, som i det närmaste likna de oskäliga djuren. Vildhet, grymhet och den mäst barbariska omänsklighet äro de barmhärtighets värk dessa naturens missfoster vanligen utöfva. Dummhet och barbarie äro deras hufvudpassion, och deras högsta nöje är, att på de mäst barbariska sätt plåga sina likar. — Hans egna ord äro: *Säg Atterbom, att jag uppriktigt gratulerar honom skörda de lagrar hans ädla hjerta och lyckliga genie förtjena.*" Vidare uttalade han "en öfverdrifven längtan" att få läsa Atterboms opera omnia, så snart vännens "makliga corpus" tillät honom att sända avskrifter. I augusti uppmanade han Atterbom att göra honom sällskap till akademien: "så skall jag muntra dig att den munterhet som fordom försötmade dig lifvet, måtte återkomma och man icke misstaga sig på din fordna glättighet. Vi skulle läsa, kurtisera och dricka vårt glas med smak, som en student anstår". I trots av att deras hjärtan voro förenade "med det starka vänskapsband, som trotsar sjelfva tidens och evighetens längd", nödgades Fritz avslå Atterboms anhållan att få låna 40 rdr, emedan han själv behövde allt vad han kunde få ihop just för vistelsen i Uppsala. Till svar på detta brev fick han en säkerligen mycket nedslagen skildring från Solla. Hans

svar den 26 september innehåller nämligen bl. a. raderna: "Ditt sista bref var en fullkomlig målning på alla lifvets bitterheter och qval — jag hoppas ett elakt momentelt humör, men ej verkligt lidande aftvingat dig denna grufveliga jeremiade". Även en annan bekant hade fått del av Atterboms klagan och uppmanade honom också att söka skaka av sig sorgerna: "Ingalunda duger det at kalla sig längre den olycklige — nej var lustig och glad, och låt icke obehagliga öden krossa modet. — — — Utaf egen erfarenhet käner jag hvad odräglig ledsnad Min Herres göromål medföra. Och huru mångfaldigt denna fördubblas då tillika kroppen tryckes af tidens vedermöda." Gustaf Åkerstedt, som lämnat Uppsala, "detta lärdomens och ledsnadens hemvist — ja äfwen frihetens — säger du — det är sant — men nog — jag är glad att hafwa sluppit helskinnad derifrån — Det är himmelsskriande Gudlöst hvad man der plågar en stackare både till kött och blod", lovade att till jul återlämna Schiller, som han lånat av Atterbom, och — krävde honom på 1 rdr 36 skillingar, som han nödvändigt måste ha inom fjorton dagar och som utgjorde resten av den summa, 4 rdr 36 sk., för vilken han köpt böcker åt Atterbom i Linköping på våren.[1] Summan var ju inte stor, och kravbrevet visar ännu en gång, hur omöjligt det var för Atterbom att inskränka sig till vad han hade råd med och hur han trasslat in sina affärer.

* * *

Från Solla bröt Atterbom upp någon gång i slutet av januari och tog vägen över Åsbo och Hällestad. I ett brev av den 12 jan. 1807 omnämner Kernell ännu ett poetiskt arbete av Atterbom, som är oss obekant: "Moster ber att när Din Orleanska flicka gjort sin Svenska toilett, Du nödvändigt skall göra henne den hugnaden att

[1] Åkerstedts räkning finns kvar och visar, att det var helt andra än poetiska arbeten Atterbom hade velat förvärva: Olof von Dalins »Svea Rikes historia», Engelbrekts historia (av obekant förf.), Thunbergs »Resa», Annoyes »Bref om Spanien», »Mémoires a l'histoire de Brandenburg», S. Ödmans »Jemförelse mellan Norra och Södra polarkretsen», »Cromwell» av ?, Nicolais »Nothankers Lefwerne» i sv. öv., Tissots »Santé des Gens des Lettres», Lockes »Sur l'entendement humaine» och »Epicaris». — Om auktionen se längre fram s. 53.

få bli bekant med denna Din sköna: Du må väl icke vara jaloux, fast än Du ganska förlåteligen är kär i henne?" Atterbom har alltså vid denna tid arbetat på en tolkning av Schillers "Die Jungfrau von Orleans" — ty att det skulle vara fråga om den straxt efter skådespelets utgivning skrivna lilla dikten "Das Mädchen von Orleans" är ju icke sannolikt. I "Ordningen af mina skaldestycken", den lilla förteckningen på hans dikter, som förvaras i Stockholms stads arkiv, nämner han två, likaledes okända översättningar från Schiller, *Barnamörderskan* och *Idealerna,* under år 1806, då han alltså måste ha sysselsatt sig med denne skald mer än man skulle förmoda på grund av att litteraturforskningen funnit så föga intryck av Schiller i hans diktning från denna tid.

"Vårterminen 1807 plägade Atterbom beteckna såsom en för honom särdeles glädjerik tid", berättar Böttiger. Fången hade sluppit ur fängelset, fjärilen fick återvända till blommorna, i stället för informatorsplugget i det pietistiska och, som det förefaller, vid denna tidpunkt allt annat än förmögna hushållet på Solla fick han nu syssla med sina egna studier, samlas med poetiska vänner i den gästfritt upplåtna bostaden i Skytteanum, dit två nya kamrater snart funno vägen, Georg Ingelgren och Vilhelm Fredrik Palmblad, inom kort hans förbundsbröder i Musis Amici, den nya sammanslutningen för den svenska poesiens föryngring. Undra på att den unge skalden var glad!

I Uppsala greps han helt och hållet av det nya i dikt och studium liksom av vännerna där. Han var karg på meddelanden hem, såsom jag förut nämnt, och även Per Kernell fick vänta länge på brev. Den 30 maj skrev han sålunda och tackade för hans "vänskapsfulla bref", men tillfogade med sin vanliga blidhet: "Jag tänkte visst icke ondt om Dig för Din långa tystnad, men att jag många gånger var orolig deröfver, kan jag icke neka: När Du en gång får en Son, som Du håller af, skall Du bättre begripa denna svaghet". För sista gången hade han tillfälle att hos sin unge släkting söka inskärpa både de sparsamhetsgrundsatser denne hade så svårt att tillegna sig och sin egen verksamt kristliga uppfattning av livets värde och mål:

»Ännu är väl icke värdt, märker jag, att säga något ord om hushållning och omtanka, då Du, med alla Dina föresatser att beflita Dig derom, kunnat gå så långt i obekymmersamhet om morgondagen, att Du icke merkte Din cassas tillstånd förr än Du ej ägde postporto till Ditt bref: Jag vill blott varnande be Dig: Räkna icke på att en Deus e machina (Kolmodin denna gången) uplöser knuten af Dina af egen oförsigtighet inveklade lefnadshändelser. Det är kanske icke Poëtiskt sublimt — men det är förnuftigt och rätt, att vårda äfven sina sublunariska angelägenheter. — Detta är hvarken badinage eller smädelse: Det är mitt rena alfvare. Det är kanske mindre delicat att tillåta sig en dylik bestrafning den stund man ville skaffa sig det nöjet att obligera; men af en välment mska, som börjar bli gammal håller man ju till godo en smula knarrighet!

Jag är på det högsta nöjd med Dina närvarande occupationer: En yngling med Ditt hufvud och underbyggnad, med Ditt oförderfvade hjerta och Dina rena seder bör med Dina närvarande tillfällen (måtte de räcka länge!) prestera något utmärkt. Du skall visst icke bedraga detta hopp. — Men som jag (förmodeligen af okunnighet) icke kan förmå mig att sätta menniskans bestämmelse och högsta sällhet i dessa Imaginationens härliga ingifvelser och snillets mästervärk, ehuru högt jag värderar dem; så önskar och hoppas jag, att äfven Du en dag, när din svallande blod lugnar, skall få smak för och erfarenhet af den husliga och medborgeliga sällheten i en verksamt och för mskor nyttigt lif.

Vi hafve ofta talt om Grekernas skönhetssinne och Din predilection för den gamla verlden, såsom menskliglietens ungdom.“ Med ett långt citat ur August Lafontaines “Herrmann Lange“, som påstår, att greker och romare voro överlägsna i allt det sköna, men underlägsna i sanning och rätt, att deras skönhetssinne bragte dem långt, men att de försummade mänskligheten, inbjuder Kernell till ordskifte om de gamles eller de nyares företräden och försäkrar, att Atterbom skall göra honom ett verkligt nöje, om han någon ledig stund ville meddela honom sina tankar i detta eller andra ämnen och tillåta Kernell att säga emot honom. Till slut ber han: “Bäste Du, gör alt hvad Du kan att med Ditt umgängessätt bidraga till glädjen i ett hus, som så oförskyldt emottagit Dig!“ och bifogar en liten “Riksgäldslapp“ för att ersätta postpengarna: “Misstyck icke ringheten — den vittnar mer om gifvarens hjerta än förmögenhet“.

Även det sista brevet av Kernell, den 6 juni, innehöll kontanter, hela 10 Rdr B:o, "det önskeligaste och fullständigaste Svar på Ditt sista Bref". Mer än vanligt jäktad, medhann prosten bara några rader: "Lycka till de starka och hedrande steg Du tager till Graden.[1] Men, lyd mitt på förfarenheten grundade råd: Förhasta Dig icke med skrifningen pro Gradu och Candidat-Examen. — — — Låt Din reputation stadga sig. Lärares omdöme, så väl som andras, grundar sig mera på opinion än på säker kännedom och pröfning".

Den 12 oktober rycktes Kernell bort, den 19 september hade komminister Gabriel Atterbom avlidit. Dessa båda stora förluster, vilka redan i yttre hänseende betydde så mycket för Per Daniel, hade en icke mindre betydelse för hans inre liv, för hans åskådning. Efter dem kan man tala om en verklig omvändelse hos honom, naturligtvis icke plötslig, utan säkerligen förberedd och möjligen redan till någon del vunnen under de poetiskt filosofiska studierna efter återkomsten till Uppsala i februari. Men säkra vittnesbörd om hans fullkomligt förändrade sinnesriktning ega vi icke förrän efter sedan hans själ blivit skakad genom de bägge dödsfallen. Året förut, då han mist "Julie-Carolina", hade han känt sig bortryckt från religionen, från fromhetslivet; efter förlusten av far och morbror återvände han till korset med svärmisk dyrkan. Dikten "Till Carolinas Skugga" är icke buren av någon kristlig stämning, *förskjuten af Gud och menskor* nämner sig skalden i slutverserna, och vad man än kan vilja räkna av från Kernells lista på systersonens förvillelser, kvar står i alla fall, att denne trotsigt förkunnat en åskådning, i vilken morbrodern till sin smärta och förfäran måste sakna "den enda nyckeln till lifvets gåta, tron på Gud". I de tidigaste av hans vittra verk från hösten, vilka vi ha bevarade i Sällskapet Musis Amicis handlingar, nämligen "Minnesrunor, ristade åt de heliga manerna af min älskarinna, min far och min vän", prisbelönt den 4 november, och inträdestalet, "Religionens oskilj-

[1] Atterbom hade den 22 april avlagt den s. k. nationsexamen med *eximia laude* och disputerade den 15 juni pro exercitio. Hans betyg i examen voro: teologi admittitur, matematik facillime approbatur, historia laudatur, latin laudatur, franska approbatur cum exim. laude, engelska approbatur cum laude, tyska cum exim. laude, grekiska laudatur och hebreiska facill. admittitur.

aktiga samband med poesien", hållet den 10 oktober, möter oss en helt och hållet ny åskådning. Båda omarbetades som bekant icke långt efteråt, men sällskapets arkiv har bevarat även den första avfattningen av såväl dikten som talet. "Liksom vid *Minnesrunor*", skriver Santesson (a. a. s. 29), "är man i stånd att genom en jämförelse mellan inträdestalets tvenne gestalter iakttaga de romantiska elementens gradvisa framträngande och växt i Atterboms tankevärld" och har själv genom en skarpsinnig analys påvisat detta. I helhetsuppfattning, i världsåskådning stå de varandra likväl mycket nära men äro tillsammans långt fjärmade från fjolårets uttalanden och poetiska alstring såsom uttryck för tro och tanke.

I sin ursprungliga gestaltning bär inträdestalet den tydligaste prägel av att vara skrivet i en stämning av ånger och botgöringsbehov. Mottot är hämtat från Schiller:

Ein Kind nach heissen Reuethränen[1]
Sich stürzt an seiner Mutterbrust.

I omarbetningen ett år senare ha dessa verser ersatts med ett citat ur Werners "Martin Luther" (Santesson s. 36) och det personliga känsloutbrottet, som förut lånte ord hos Schiller, har avlägsnats, liksom själva titeln förändrats och det teoretiska elementet utvidgats. Men nog står kvar för att visa, hurusom det i sin helhet främst är avsett att vara ett den botfärdiges och omvändes försoningsoffer, lagt på den bortgångne faderns grav. När talaren säger sig vilja svärja "att aldrig mer förföras af Tidens moderna dårar" och fortsätter: "O Skugga af min Far! Du som tröstande kringsväfvar mig i Smärtans stunder och inspirerar mig öfverjordiska sånger! *Dig helgas detta försök af en omvänd Son* (min kursiv nu), att skåda Konstens renhet i Religionen" kan detta, efter vad både Kernells och faderns höstbrev visa, icke gärna tolkas annorlunda. Santesson (s. 30) anför den i talet inlagda sonetten till jungfru Maria och anmärker: "Dess katolska ruelse är tydligen en attityd, en fantasiupplevelse av mer eller mindre styrka, och

[1] Jfr uttrycket: »denna blick, som dränks i ångrens tårar» i den sonett, som ingår i talet.

dock bäres tanken om återseendet av fadern av ett par gossaktigt äkta tonfall". Det är begripligt att bristen på biografiska dokument och talets litterära retorik kunnat framkalla en sådan tolkning, men jag tror icke, att den kan uppehållas, när man fått lära känna något av hur Atterbom tänkte och skrev 1806. Sonettens sista terzin:

Skänk mig det Hopp, att jag, från Jorden tagen,
En gång skall se min Far, med Glädjetårar,
Höjd öfver tid och Död, på sista Dagen!

uttalar grundstämningen, den nyomvändes bön om förlåtelse och nåd, stigen ur en själ, som han i föregående verser kallat "af Lifvets flärd bedragen". Jag tror icke, att man kan tvivla på uppriktigheten av denna ånger, och det synes mig mycket naturligt, att Atterbom just på grund av denna sinnesstämning var särskilt mottaglig för inflytandet från Zacharias Werner.

Omarbetningen har som sagt utplånat ångerns bikt, men bekännelsen om själva omvändelsen kvarstår, nu versifierad, och de avgörande raderna läsas också hos Santesson (s. 35):

Dig helgas, Seraf, på Jorden min Far,
Min Genius i Lidandets stund!
Det svaga försök af Din omvända Son,
Att hembära Tron Poesiens lån,
Och se dess Systerförbund.

Ordet *omvänd* i detta tals båda avfattningar är onekligen mycket påfallande; när denna kris var över och harmoni var vunnen, upptog Atterbom ett par år senare dessa verser i "Phosphoros"-dikten "Invigning", men borttog då alla uttryck, som hänsyftade på hans själstillstånd 1807:

Tag, Fader på jorden, i himlen Seraf,
Min Genius i *tjusningens* stund;
De blyga försök af din lycklige Son,
Att hembära *Fromheten Diktningens* lån,
Och Se deras Systraförbund.

I detta sammanhang förstår man också bättre de självanklagelser för materialism, som Atterbom gör sig vid denna tid. Santesson är också böjd för att tro, att de "måhända rymma något äkta och verkligen erfaret" (s. 33). I den omarbetade avfattningen av Atterboms inträdestal finns det starkaste uttrycket. Efter att ha skildrat barndomens menlösa och oskyldiga tillvaro skriver han: "En annan tid kom. Jag skulle nedsjunka i den grofvaste materialism, för att, vid slutet af alla irrgångar, återvända till ditt [religionens] idealiska land, rädda mitt ädlare jag i din moderliga vård..." Det var från denna åskådning han nu var omvänd, det var denna onda tids förirringar han nu ångrade. Och även i "Minnesrunors" båda avfattningar höres samma ångerfulla klagan. I deras tredje sång, som är egnad Kernell, skildras denne som en mäktig ek i skaldens barndomsparadis:

Hur ofta hvilade jag der, i lugnet,
Från en förirrad, lång och dyster Vallfart,
Bland ungdomsfel och Tidens kalla dårar!

När "Minnesrunor" bedömdes och prisbelöntes i Musis Amici, satt Atterboms östgötavän J. A. Stenhammar som ordförande och var alltså skyldig att kritisera de insända tävlingsskrifterna. De ord protokollet, renskrivet av Atterbom, innehåller om denna sång, intyga, att Stenhammar var förtrogen med Kernells betydelse för systersonens utveckling: "den vittnar om de välgerningar auktorn njutit af sin förlorade Vän, om det skydd han i honom ägde mot alla de förförelser, som möta ynglingens lättrörda hjerta i Ungdomens vådliga år".

Krisen 1806—07 är det avgörande momentet i Atterboms utveckling, det utan all jämförelse viktigaste av allt vad han upplevde för utrikesresan.

* * *

De brev från fränder och kamrater, som det återstår mig att redogöra för, ha sin egentliga betydelse genom att ge glimtar av hans liv som gymnasist i Linköping och visa, vilken avhållen vän och kamrat han var alltifrån denna tid. I det meromnämnda brevet

till Geijer 1814, som tillmätts ett så avgörande värde som självbiografiskt dokument, heter det nu: "Så ... kom jag till skolan och fann mina kamrater högst tråkiga och abgeschmachta, och ehuru jag småningom i det yttre ställde mig lik deras ton för att bli tåld, höll jag dem likväl alltid på afstånd från mitt Inre och kände mig invertes oupphörligt ensam".

Redan de brev jag förut anfört av hans kamrater ge en helt annan föreställning om förhållandet mellan Atterbom och hans korrespondenter, och ju flera brev man läser, dess klarare blir tavlan av en talrik vänkrets f. d. Linköpingsgymnasister, bland vilka Atterbom är den allmänt älskade kamraten och den beundrade unge skalden, vars dikter vännerna utbedja sig i avskrifter och som även i regel tyckes ha gett sådana. Man får verkligen inte det intrycket, att Per Daniel sänkt sig till deras ton utan tvärtom, att han varit den tongivande. Mängden av Linköpingskamrater har han givetvis inte haft någon innerligare beröring med, och flera av brevskrivarna har han kanske först i Uppsala gjort närmare bekantskap med, men jag tycker det är ett rätt försvarligt antal förtrogna, som han eger, Liksom man endast med vissa inskränkningar kan anse, att han i Uppsala 1814 har rätt att kalla sig en halv anakoret, är det endast med mångfaldiga undantag man kan medge att han före Uppsalatiden funnit kamraterna tråkiga och stängt sin själ från deras lägre, värdsliga väsen.

"Linköpingsterminerna synas ha förflutit mera grått och intresselöst. Med sitt stora intresse för sin tidigare utveckling hade han i annat fall säkert talat något mera därom, men hans poesi, som överflödar på Åsbominnen, har intet, som tyckes hänsyfta på Linköping", skriver Vetterlund ("Från nyromantikens dagar", s. 25; "Romantik", s. 48). Jag tvivlar. I sin poesi kunde han för visso inte bruka några intryck från staden och skolan, hurudana de än varit, så detta negativa bevis är betydelselöst, och att han skulle funnit livet intresselöst hos Kernell och i hans bibliotek, kan knappast vara möjligt. Han har nog inte häller varit en fullt så istadig tungus, som man föreställt sig.

Det förut anförda brevet från Könsberg ("Mins Du hur vi ofta

diskurrerade och föllo på det söta talet om flickor?" m. m.) kan möjligen avse höstterminen 1805 i Uppsala. Följande brev åter ger obestridligen en glimt av Atterboms Linköping:

Linköping d. 13 Mars 06.

Redlige Atterbom!

Om du icke vill lyda vänskapens röst, som med hög stämma kallar dig hit, så lyd åtminstone ditt eget begär att komma åt några sköna Böcker. — Du har väl genom Onsdagsbladet redan sedt annoncerat att Professor Lidéns utvalda Boksamling skall börjas att försäljas nästa Lördag. Jag kallar dig härigenom således hit att vara Antagonist med Herrar Lektorer och Herrar Präster och äfven med Herrar Gymnasister, icke af vinningslystnad förstår du väl, men blott af begär att se Dig så manhaftigt gräla med dessa omnämnde Wederbörande såsom Liber Studiosus, som Du *har* gjort det i egenskap af Skynk-Dragare. Lyd derföre nu din Vän om icke för hans skull, åtminstone för din egen och Böckernas. Afborsta dig kammardammet, slit Dig lös ur alla Filosofiska och Fantastiska griller. Kom Bror. — Låt mig ibland så många både promoverade och opromoverade Narrar och half-narrar äfwen finna en klok menniska. — Hör du Bror! Om Lördag väntas du af Din

Gustaf Åkerstedt.

Även ur ett brev av C. G. Cassel (f. 1783 i Skänninge, lagman, d. 1866) den 23 april 1808 finns en belysande karakteristik att anföra. Han tackar Atterbom för ett kärkommet och smickrande brev, uttrycker sin glädje över att få lämna det "Steniga Arabien" och fortsätter:

Jag tror ej, att den störste Geograf skulle bättre kunnat skildra Nationernas karakter och seder än Du gjort Linköpings, och jag finner en oomkullstötlig sanning i hvarje ord, som Du be[1] ... sända mig om detta Narrarnes hemvist ... erne äro besatta med den onde anden Pedanteriet, hvilken wisar sig i alla deras företag. Arenander dundrar ännu, likt Jupiters åska, ifrån den wanhelgade katedern, och hans elektriska ögon lysa såsom blixten kring hela rummet, då i stället Ramklo med en Diktatorisk stämma predikar Mori heliga Dogmer och med ett värdigt *mångfaldiga gånger sagdt* uttrycker sitt missnöje öfver Lärjungarnes okunnighet. O! Måtte jag snart slippa att läna mitt öra till denna barbariska Underwisningsmetod, som kanhända mera försämrat mig än förbättrat! Och Du, åldriga Djeknekappa, som så troget skylt mina Skullror och som kanske ofta ingifvit andra den

[1] Brevet något trasigt.

för mig smickrande tron: *Ju mera vårdslöst klädd, ju mera Lärd och Stor.* Dig, skall jag begjuta med den heliga Student Punschen och framräcka Dig till ett tackoffer åt Gudarne. — Men midt under dessa sorgliga tankar och ångren öfver min här så illa använda tid, väckes jag af ett alltid kärt minne, af de ögonblick, som jag delade med min älskade Atterbom och andra wänner på den muntra Sundbergska klubben, der till och med Djeknekosten andades friare, och så mången ädel svagdricksbutelj tömdes för frihet och Sjelfständighet. Ännu stadnar jag vid detta heliga Ställe och betraktar med en ädel harm, huru Pedanteriets Hydra till och med ohelgar dess ruiner. Du benämner Linköping med Fånighetens Residens, det är ett namn, som det förtjenar och som .... narr i sin mån söker att bestämma .... Också har det stora nöjenas *Dårhus* gäster i Ymnighet, i synnerhet af dem, som uti dans villja förhöja sin litenhet till en Olympisk glans. Direktören öfver dessa usla warelser är Häradshöfding Abelin, med Rapphönshunds namn, heder och wärdighet. Man måste verkligen akta sig här för Epidemien, ty allestädes gå giftiga Nymfer omkring, såsom rytande lejon, sökande hvem de uppsluka må.» — Cassel längtade naturligtvis till Uppsala, dit han hoppades få resa på hösten och där han skulle få njuta Atterboms »wärdiga Sällskap» och förnöja sig såväl av hans snille som hans bibliotek. Han avböjde slutligen Atterboms begäran, att han skulle delge denne sina poetiska försök och sade sig icke ha nog tilltro till sin förmåga för att försöka dikta.

Vilka som deltagit uti den Sundbergska klubben, är obekant, men ett glädjens hemvist har den tydligen varit. Kanske författades där den parodi på en dikt (ett namnsdagspoem till en flicka) av Hedborn, som var en av anledningarna till att Hedborn och Atterbom under sin gemensamma Linköpingstid aldrig blevo rätt förtroliga. Författarna voro nämligen, berättar den senare, hans "närmaste kamrater". Hedborn kallar dem återigen i "Minne och poesi" med bibehållen motvilja för "tre poetiske lycksökare, som plundrade alla den tidens prisskrifter, att med purpurflikar pryda sina rimmade Kapitel-förklaringar — så kallades ett slags chrior, som dagligen upplästes efter morgonbönerna och bibelläsningen på Gymnasium — och hvarför de skördade loford och belöningar. Jag ... känner ingen annan orsak till detta förfarande ... än en barnslig kitslighet, uppammad af det förtidiga berömmet". Atterbom förklarar, att Hedborn skadades i hans omdöme genom parodien, "hvad

endast omogenheten af min ålder kan ursäkta". Jag tycker inte, att det är en alltför djärv konstruktion att draga den slutsatsen av dessa små notiser, att gymnasisten Atterbom både haft tillgång till och med verklig kamratglädje deltagit i ett uppsluppet kotteriliv med sina jämnåriga. Ännu långt efter sedan Musis Amicis högre strävanden börjat upptaga hans sinne, uppehåller han hjärtliga förbindelser med flera bland dem, och det är först sedan olika intressen börja lägga beslag på de olika personligheterna, som kamratkretsen glider i sär — liksom en sådan merändels gör. Men naturligtvis har Atterbom icke varit någon gymnasist med dåliga vanor; svagdrickat var visserligen enligt vad jag gissar inte den starkaste, om också den vanligaste, dryck, som förekom vid kamratsällskapen, men det finns ett direkt intyg om hans goda seder i ett annat kamratbrev. J. A. Stenhammar — vars ytterligt svärmiska brev äro vittnesbörd om en mycket stämningsskiftande ungdomlighet — skriver i januari 1810 till Palmblad och Atterbom, att en kapten Fahlstedt, som han uppsökt, ämnat allvarligt tillvita den förre: "för det du lämnat dig i handom på en liderlig person, som Atterbom, men jag sökte öfvertyga honom att den här ifrågavarande Atterbom vore i dylika saker så okunnig, att han icke ens kände i korten *fru Judith* ej eller i Supkonsten *tibi*. Mannen blef slutligen förnöjd".

I breven höras för övrigt blott svaga ekon av Atterboms politiska opinioner. Den ende, som utförligare berör politiken, är Isberg, som helt och hållet delade vännens ovilja och hat emot Napoleon, och i augusti 1808 prisade spaniorerna och började drömma om att få se E. M. Arndts profetior uppfyllda, ehuru de förut synts honom absolut fantastiska. Den 8 september s. å. skrev han: "Dina anmärkningar öfver Europas ställning ... voro mig ej mindre välkomna. Hvarföre skall man neka sig den förhoppningsfulla glädjen, att redan i andanom se vår verldsdel befriad från ärelystnadens och tyranniets bojor? Hvarföre tveka om de redlige och stolte Spaniorernes framgång? ... Ryssarne äro hvad de varit och skola blifva — fega på fältet och grymma mot värnlöse. Om uppträdet i Wasa ej varit af dem, skulle jag funnit oss flyttade långt

tillbaka i medeltidens barbari. Dock allt låter i vår tid förklara sig — allt låter verkställa sig, då Beelsebubs Söner äro rustade".

Då och då har den unge Per Daniel visat sitt intresse för de sköna. Isberg har han tillfrågat, om det fanns några *husliga Gracer* i hans trakt, och östgötaskönheter som Ebba Sääf och Julia Sandström ha varit föremål för ynglingarnas diskussion och beundrande analys.

Man kan inte misstaga sig på den innerliga och starka hjärtlighet, ibland stegrad till dyrkan, med vilken dessa Atterboms vänner hänga fast vid honom; även om man räknar med den överdrift, som i dessa vänskapssvärmeriets dagar var det vanliga vid uttrycken för känslor, kvarstå obestridliga bevis för den sällsynta hängivenhet, för vilken han var föremål. Acharius vart visserligen förargad över den kritik, som Atterbom bestod hans inträdestal i Musis Amici, men han var tydligen ett undantag. När J. W. Zetterstedt, som ju studerade i Lund, från den skånska södern sände Atterbom några meddelanden, betygade han alltid sin saknad med ordalag, sprungna ur hjärtats djup, jag väljer som exempel ett brev från den 15 febr. 1811:

»För Ditt bref, ett kärt och dyrbart bevis af din fortfarande vänskap, känner mitt hjerta den varmaste tacksamhet. Hvarje gång min Tanke ilar åt Norden, söker den Dig. Bland de många kalla isbergen der, är Du lätt okänd. Jag behöfver icke återkalla din ömhet, den har aldrig varit förlorad, ehuru länge saknad för mig. Fortfar att omkring Dig sprida mensklighet och mildhet, och tillåt att någon gång varman och uttrycket af din känsla hinner mig. Jag skall alltid veta att värdera dena heliga skatt. — Visst är jag bekant med både Tegnér och Ling, men ingen af dem är Atterbom».

I ett tidigare brev, av den 27 januari, hade Zetterstedt återkallat minnet av deras barndomsvänskap elva år tillbaka i tiden och kallar honom "en Vän, den jag, ända från det ögonblick jag första gången såg honom, älskat och värderat" och glatt honom med att säga om hans "bemödande, det du sorgfälligt uppoffrat för att roga, upplysa och gagna" att "Du äfven här vunnit allmänhetens bifall" — närmast torde han ha åsyftat "Phosphoros".

Lars — eller som han skriver sig: Lorenzo — Könsberg, som på våren 1808 vistades på Rickeby, Odensala, och tecknar sig "Din Evige Vän", börjar en april-epistel på följande sätt:

»Det är ett verkligt behof för mig att skrifva till Dig. Ensligheten är glömskans fiende och smärtans vän. Detta oroliga bröst begynte häfva sig. Det arbetade på att frambringa klagotoner — straxt sätter jag pennan på det papper, som med postens vingar skall flyga till Dig: och — hvilken lycklig verkan! Straxt blef jag gladare. Jag tycker mig vara i din kammare, tala med dig — fast icke Kolmodins port knarrat för mina armbogar, trappan icke känt mina fjät och den besatta dörren mina fingrar. Nå — God dag! Bror! Hvad? — i min ljufva villa tänkte jag omfamna dig — hvilken tomhet? Ack! mina armar voro 3 mil kortare än jag tänkte.»

Kretsen av dem, som brukade samlas hos Atterbom i det rödfärgade trähuset inne på skytteanska gården och där, som Johan Åkerstedt skriver till sin vän "vi i förtroendets krets drog våra rykande pipor i din kammare" var långt vidsträcktare än den lilla kärntrupp, som bildade Auroraförbundet; utom de här redan nämnda tyckes Carl Meurling, bror till två medlemmar av V. V., särskilt ha stått de övriga nära. Det har måhända icke uppmärksammats, i hur hög grad Atterbom var personligt uppburen av vidsträckta studentkretsar, alldeles oavsett eller till trots för den polemiska ställning han kom att intaga. Framförallt gäller detta naturligtvis Östgöta nation, där han åtnjöt ett allmänt och stort förtroende och vars sammankomster och gemensamma arbeten han icke undandrog sig. Han var ingalunda enstöring. Den 17 november 1810 opponerade han vid en nationsdisputation, den 10 april 1811 "tillfridsställde P. D. Atterbom fullkomligen Nations väntan, genom sin vackra Oration, om *det Skönas Idé*" enligt nationsprotokollet, och samma år var han medlem av kommittén för att resa en gravvård över L. Chr. Ekmarck och fick värdigheten av senior. Alltifrån 1812 var han i många år en av dem, som höll de enskilda övningarna i tyska och rättade skripta — för att hjälpa yngre landsmän att förvärva språkfärdighet anordnades dylika inom nationerna —, 1813 presiderade han för sju uti det skönas teori utgivna teser och vart kurator för nationsbiblioteket. I känslan av att han ej passade för

en sådan plats avsade han sig den 10 juni 1815 det erbjudna förstekuratorsförtroendet, som i stället gavs åt hans vän och medkämpe Palmblad. 1816 presiderade han ånyo, denna gång för åtta i filosofien utgivna teser.

Landsmännens varma tillgivenhet tog sig en gång ett uttryck, som även var synligt utåt. Nationsprotokollets referat av ett sammanträde den 19 mars 1817 berättar om denna ganska enastående kamrathyllning:

"Församlades å Nationssalen alla de Landsmän, som på en af Curator[1] utfärdad lista tillkännagifvit sin önskan, att medelst en, af några Landsmän föreslagen, hedersskänk betyga Nationens kärlek och högaktning för en till främmande länder snart afresande Landsman och Senior, Herr mag. D. A. Atterbom. Och vardt det beslut fattadt, att, då 100 Landsmän sig på denna lista antecknat, kostnaden af denna skänk, som på alla de antecknade skulle lika fördelas, borde uppgå till ett belopp af circa 200 Rd B:co och den bestå af en ring, i hvars ädla sten skulle graveras Svenske Skaldernas Fader, Georg Stjernhjelm i porträtt."

Denna sinnrika och vackra gåva överlämnades vid en stor fest straxt före Atterboms avresa. Liksom den betygade nationens tacksamhet och saknad, hälsades Atterboms återkomst 1819 med en liknande fest, varom Nationsprotokollet förmäler följande:

Den 9 Oct. samlade sig största delen af Nationen för att med en hjärtlig skål återhelsa sin Senior, Hr Magr Atterbom, hvilken efter 2 $^1/_2$ års resa i Tyskland och Italien i dessa dagar återkommit till Upsala. Med verklig rörelse såg Magr Atterbom sig åter slutas i kretsen af sina vänner, hvilka nu på ett för honom så tillfredsställande sätt firade det glada ögonblick, då han oskadd återgafs åt dem och fäderneslandet.

Innan en månad förflutit, lät han så nationen förnöjas med en föreläsning på landskapet den 3 nov., "hvarvid Hr Magr Atterbom presiderade för 5, uti Italienska Historien utgifna theser. hvilka med en, Hr Magr Atterbom egen djupsinnighet voro författade, och nu på det mest behagliga sätt af honom försvarades."

[1] Med. lic. mag. G. Eriksson.

Hela Atterboms diktning intygar, att han var de ensamma stundernas grubblare och drömmare, att han levde med starkaste intensitet i fantasiens och tankens värld. Men han var också den älskvärda sällskapsmänniskan, den gode, välvillige vännen, och ha icke hans föreläsningskonst och förtrollande berättarförmåga[1] blivit världsbekanta likaväl som hans vän Ludwig Tiecks, har det bara berott på det torftigare mått av ryktbarhet, varmed Uppsala kunnat glorifiera sin representant.

* * *

Att även släktingarna höllo hjärtligt av Per Daniel, är ju icke förvånande, och den lilla samlingen brev från dem ger rika uttryck för deras tillgivenhet. Den som väl intog den närmaste platsen i hans tillgivenhet, var hans morbrors änka, den varmhjärtade Charlotte Kernell. (f. 1774, d. 1838), med vilken han stod i livlig brevväxling. Jag har redan förut anfört några mycket hjärtliga rader ur hennes svar på hans tröstebrev efter Per Kernells bortgång — då hon tackar för hans förtroende om "Carolina" — och vill därur ytterligare anföra en mening, som visar, hur högt hon skattade honom: "Tack för Dina goda önskningar till Per Ulric, Gud låte honom likna Dig i alla andra afsénder utom den enda att vara olycklig." För Charlotte Kernell biktade Atterbom den genomgripande förändringen i sin åskådning och mottog hennes glädjefyllda tacksamhet över detta nya förtroende: ".. min tacksamhet för Ditt bref, när jag vid genomläsandet deraf blickar up och tänker, gode Gud! lätt denna goda, ädla och älskvärda Yngling blifva hvad Du ämnade honom till! så vet jag Han blifver hvad som utgiör en Moders största högmod, och alla Hans vänners, och deribland jag, största sällhet och glädje — Dock — detta högmod, denna sällhet, denna glädje har visst icke alenast börjatt, den har likväl högre

[1] Från hans ungdom berättas härom en säkerligen sann anekdot (se t. ex. tidningen »Hvad Nytt?», 1858, 23/7) om hur han på nerresan till Östergötland fann sig utan pängar till skjutsen från Norrköping söderut på själva julafton, men förstod att så spännande berätta och uttänja en äventyrshistoria för den sagolystne skjutsbonden, att denne körde tre skjutshåll, över Brink och Kumla ända till Linköping för att få höra historien till slut.

stigitt öfver Din så kallade 'förbätring', mins då, min vän! "att det blifver större glädje i Himmelen öfver en som omvänder sig, än öfver 99 rättfärdiga som ingen bätring behöfva", och om de döda har något medvettande af de lefvande, åtminstone af det goda som händer dem, så har Du ökat Din goda Fars och Din goda Morbrors lycksalighet". Hon önskade honom — "efter man skall giöra önskningar på nya året" och "efter Du har godhet för fruntimmer.... att dem Du möter på Din väg aldrig måtte gie Dig annat än behageliga minnen" och uppmanade honom att icke längre misströsta om att "komma in i Templet", dit skulle han förvisso en gång komma. Han var naturligtvis välkommen till Hällestad och "då skall efven *Elfkungen* vara Dig tilmötes, ehuru jag icke gierna släpper något af hvad Du skrifvit heller kommer att skrifva" — Atterbom hade tydligen lånat henne en översättning av Goethes "Erlkönig", vilken hon återsände den 27 augusti 1808 — och brevet slöt med: "Huru mycke alla här hälsar Dig det ville jag Du skulle höra för att åter höra, huru den ena skriker öfver den andra: hälsa! så mycke!" För henne har han varit till stor hugnad och glädje, hon saknar hans sällskap och samtal, behöver hans sympati. "I morgons tänkte jag, ty det föll mig något inn, som jag ville meddela åt en, som kände lika med mig, ack, om Per Daniell vore här! tänkte jag. Han skulle säkert giöra dender tankan lius, liusare än han synes Dig. Se der en Platthet, söta Per, men håll till godo, hvar och en röjer sin gåfvas mått, hälst i bref", heter det en gång. Även för henne var livet svårt efter makens bortgång och hon hoppades få flytta tillsammans med Per Daniels moder: "hos oss skall icke det heliga ordet Godhet missbrukas, men trätor, skrik och örfilar bandlysas, och frid och lugn och sällhet omgifva oss" — det hade kommit en obehaglig människa till Hällestad efter prostens bortgång, och hon drömde om att kunna bilda ett självständigt hushåll på landet. Detta visade sig likväl overkställbart, och när förlusterna av de goda människor hon mest älskade, Hedvig Atterbom och hennes föräldrar, hotade att göra henne själsligt ensam, skrev hon till sin unge frände: "det är aldeles som de goda menniskorna skulle gå bort för den onda tiden, dock Gudskelof så länge

några äro qvar. Vid Dig tänker jag i den stödja mig som vid en god Son, om jag lefver? som jag troligen giör, ty jag är icke ännu god nog för att kunna dö". Det fanns hos henne något av samma känslighet som hos Atterbom, en personlig nobless och innerlighet, som hade svårt att fördraga det grövre, ofinare och råare hos människor. "Säkert är det en otolighet af mig", skrev hon, "att icke finna mig bätre i bland almänheten af Menniskor, än jag i siälfva verket giör; men det är Gud nås vissa saker som jag aldrig kan vänja mig vid och som giör att jag är värkeligen lyckligast i mitt egit hus. När jag nu tilägger, att jag önskade detder huset som skulle bliva min bostad på landet, och jag ser en oundvikelig nödvändighet att flytta till staden, så, ser Du, är jag icke så glad. I siälfva värket så förvärras derigenom det onda, men man rår ju icke för sin känsla". Hon hade drömt så vackert om den lilla egendom hon skulle inköpa, där, som sagt, Atterboms mor, "som jag anser som en Skyddsängell för mig genom detta lifvet", skulle bo, och där hon hoppats, att även Per Daniel skulle finna en poetiskt tilltalande vistelseort: "Munkvrak har den skönaste belägenhet man kan tänka sig, och är just något för en Poet att säga om, det ligger på en udde utmed Jälmarn och har i nämde siö 8 a 10 holmar som alla äro bevuxne med löfskog framför sig". — Det är icke det enda vittnesbördet från denna brevsamling om att den unge, "Blommornas" blivande skald, även i verkligheten var känd för att uppskatta och förstå naturskönhet och blommor. Hos morföräldrarna i Åsbo hade han till och med sin egen del av trädgården. När hans lilla syster Anna den 4 juni 1808 skrev till honom, att han väntades ner ifrån Uppsala, lockade hon honom bland annat med orden: "i går var trädgårds Mästaren här och gorde grant i din trädgård" och på samma gång skrev hans mor: "wälkomen till Åsbo täcka blomsterparker, som nu stå i sinn lifligaste bloma".

Det är en helt annan omgivning, i vilken Atterbom växte upp, än den, som exempelvis hägnade Geijers ungdom. Atterbom omgavs av smärre förhållanden, för honom var allt ifrån början anspråkslösare, ofriare, både materiellt och kulturellt så mycket torf-

tigare. Per Kernell är den ende av hans släktingar, som har mera insikter, mera omdöme och även möjligheter att kunna förstå honom och hjälpa honom, men det är likväl egentligen blott i egenskap av en supplikant, som har de bestämmandes öra, som han kan ge honom understöd. Vilken helt annan social och kulturell överklassatmosfär omgav icke Geijer, och vilket stöd egde han icke genom släkt och umgängesvänner! Det är icke bara lynne och läggning, som försätta Geijer på tillvarons solsida, det är också hela den fryntliga och festliga värmländska tillvaro, i vilken han har sina rötter, och den fysiskt robusta och härliga konstitutionen, som tyckte om eller åtminstone mycket väl fördrog det dåtida sällskapslivets bastanta offer åt Bacchus och Ceres likaväl som friluftsliv och strapatser av olika slag.

Mer likhet är det emellan Atterboms och Tegnérs ungdomsöden. Även den senare kom från ett jämförelsevis föga bemedlat prästhem, från vilket husfadern tidigt rycktes bort. I sina båda äldre bröder, Lars Gustaf och Elof, egde han emellertid närstående och kärleksfulla hjälpare, som genom förhållandenas lyckosamma fogning kommo att göra honom de största tjänster för framtiden. Brukspatron Myhrman på Rämen var helt annorlunda än överste Ekenman på Solla. Men först och främst var det genom den praktiska läggningen hos denna brödrakrets, som den så snabbt slog sig igenom de brydsamma åren. De voro alla karriärmänniskor, för vilka det närmaste levnadsmålet var en ställning i livet, de höllo troget tillsammans och hjälpte varandra inbördes. Poetiska drömmar fingo icke försena en examen; den unge Esaias Tegnér varken sade eller tänkte om sin lyra: omnis in hac sum.

Komministersonen från Pålsbo var känsligare och vekare byggd, både till kropp och själ. Kanhända skulle modärnare härdning gjort honom mera okänslig. Säkerligen skulle han i ett burgnare hem vuxit upp under förhållanden, som gjort honom mindre ömtålig, mildrat det trånande och elegiska, men det hade sannolikt icke fördjupat hans diktning. Den bortskämdhet, varvid hans moder vant honom och vars vådor redan Per Kernell framhöll, sammanhängde naturligtvis med hans tidigt röjda, ständiga klenhet. Den

närdes sedan också, som det tyckes oavbrutet, genom släktens häpna beundran för hans sällsynta gåvor, och i dess krets omgav honom städse en kvinnligt ombonad atmosfär. Hans uppväxtår gjorde honom lika litet som hans läggning skickad för det hårda livets, den ogestaltbara verklighetens krav, han har haft svårare än de flesta andra att tvinga sig in under dem. Det förefaller mig icke så sällan, som om svenska litteraturhistoriker glömde, att en Petrarca inte ens med den mest modärna uppfostran kan omfasoneras till en Dante eller en Boccaccio, och i nationell förkärlek för det bullrande hurtiga, rationella och retoriska behandlade naturer som Atterboms med en surmulen och förhävelsefull ringaktning. De oförytterliga värden Atterboms lyriska genialitet gav vår litteratur äro emellertid barn icke blott av hans begåvning utan också av hans lynne. Amalia von Helvig, som bedömde honom med innerligt förstående, skrev till deras gemensamme vän friherre Ernst von Malsburg följande riktiga teckning av hans natur och bestämmelse: "Er hat viel gesammelt auf seiner Reise, richtig und fein gesehn. — Nation und Sitten aus ihren ungetrübtesten Quellen studiert und seine Reise wird gewiss eine der bedeutendsten Ausbeuten liefern. Allein für sich selbst, *seine* persönliche Zufriedenheit, Gesundheit und gesellige Selbständigkeit hat er nicht das gewonnen was ich für ihn hoffte. Er ist eben wohl Einer derer die bestimmt sind andre mit den Flammen zu erleuchten welche ihr Innres schmerzlich verzehren — das Leben anzuschauen und abzuspiegeln aber, dem dunklen Glase gleich, welches wenn kein Object darein fällt die Farbe der Nacht eigenthümlich hat. — Ästhethische Schönheit und Harmonie scheint dieses Grundton nöthig zu haben der wie ein mildernder Flor, den Andern die Lebensbilder — aber dem Eigner selbst als ein nächtlicher Todesschleyer umwebt" (24 nov. 1819). Han var själv blott alltför medveten om sin bristande kraft. I sin egen diktning såg han icke heller idealet. Goethe var även för honom det stora, ouppnåeliga föredömet. Det har sagts om Atterbom, att han var större som skald än som personlighet. Oavsett, att detta torde kunna sägas med samma rätt om de flesta stora skalder både i Sverige och annorstädes, innebär det nog en underskattning av det personlighetsvärde,

som ligger i att som Atterbom med en sällsynt obruten konsekvens ha fullföljt sin bana i trots av allt. Med rätta har Heidenstam i den beundransvärda "Ängelsborgen" varnat för att betrakta äkta konstnärer som ett slags kappspringare och framhållit, att de långt snarare äro en krets kamrater och kunna liknas vid inkommensurabla storheter. De ord om sig själv, som Atterbom lagt in i den utomordentliga dikten över Per Henrik Ling:

Min sångmö, själv en blomma bland isar ställd,
som drömde vår, men aldrig till vår fick vakna,
har re'n drömt ut, och länge, med harpan fälld,
hon nästan även glömt, att den drömmen sakna.

Men varje lott är god, när det stundar höst,
om med sin Norna mannen är enig vorden:
gott är ett rum, förvarat i svenska bröst;
gott är, jämväl, ett rum — blott i svenska jorden.

de visa, att han likväl, som femtiåring, nådde fram till den manliga resignation, som hans ärelystna, känsliga natur haft så svårt att tillkämpa sig. Varför det krävdes så långa och djupa själsstrider för att vinna denna höstliga harmoni, till den frågans besvarande vilja dessa kommentarer till en pietetsfullt bevarad brevsamling i sin mån lämna ett litet bidrag.